

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

SONIA DYSTER, MINNA MIETTINEN

Kun lapsi satuttaa

Kielteisten tunteiden vaikutus perheen voimavaroihin vanhempien kokemana

HOITOTYÖN TUTKINTO-OHJELMA
2023

KUN LAPSI SATUTTAA – KIELTEISTEN TUNTEIDEN VAIKUTUS PERHEEN VOIMAVAROIHIN VANHEMPIEN KOKEMANA

Dyster, Sonia & Miettinen, Minna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön tutkinto-ohjelma (AMK)
Tammikuu 2023
Sivumäärä: 55
Liitteitä: 7

Asiasanat: Aggressiivisuus, väkivaltaisuus, voimavarat, vanhemmuus, erityislapsi, erityisnuori, kielteiset tunteet, kielteisten tunteiden vaikutukset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata miten vanhemmat ovat kokeneet erityistä tukea tarvitsevan lapsensa tai nuorensa aggressiivisuuden, millaisia kielteisiä tunteita vanhemmat kokivat ja miten nämä tunteet vaikuttivat heidän voimavaroihinsa. Tavoitteena oli tuottaa tietoa ja lisätä ammattilaisten ymmärrystä aiheesta, jotta he voisivat kohdata entistä ymmärtäväisemmin vanhemmat sekä tarjota perheille yksilöllistä tukea heti hoitosuhteen alkaessa.

Tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen. Tutkimusaineisto kerättiin tätä tutkimusta varten teemahaastatteluilla. Tutkimus oli osa Kehitysvammaisten Palvelusäätiön koordinoimaa ”Kun lapsi satuttaa” – kehittämishanketta Pirkanmaalla. Opinnäytetyön kohderyhmäksi valikoitui kehittämishankkeeseen osallistuneita perheitä sekä yksi perhe hankkeen ulkopuolelta. Haastateltaviksi opinnäytetyöhön saatiin neljä vanhempaa, jotka olivat kokeneet väkivaltaa lapsiltaan tai nuoriltaan. Haastattelut toteutettiin vallitsevan COVID-19 tilanteen vuoksi etäyhteydellä. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisesti.

Opinnäytetyössä ilmeni vanhempien kokeman väkivallan muotojen olleen moninaista sanallisesta uhkailusta aina fyysiseen aggressiivisuuteen asti. Opinnäytetyössä nousi esiin, että vanhemmat kokevat montaa eri kielteistä tunnetta kohdatessaan väkivaltaa lapsiltaan tai nuoriltaan. Kaiken kaikkiaan kaksikymmentäkaksi eri kielteistä tunnetta. Lapsen tai nuoren väkivalta aiheuttaa vanhemmissa lähes poikkeuksetta voimakasta häpeän, pelon, surun ja vihan tunnetta. Vanhemmat kokivat kielteisten tunteiden vaikutukset moninaisina ja voimavaroja vievinä.

Tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi tutkimuksessa nousi vanhempien kokemien kielteisten tunteiden vaikutusten ymmärtäminen ammattilaisten taholta ja sitä kautta voimavaroja lisäävän kohtaamisen rakentaminen hoitosuhteessa. Jatkotutkimuksena voisi toteuttaa tutkimuksen perheitä kohtaavien ammattilaisten tunteista tilanteissa, jossa he kohtaavat perheitä, joiden lapsi tai nuori käyttäytyy aggressiivisesti vanhempiaan kohtaan. Sekä sitä, kuinka näiden tunnettaustojen yhdistäminen avaisi hedelmällisimmän pohjan hoitotyölle.

Opinnäytetyön avulla toimeksiantajan on mahdollista nostaa perheiden koskettavia tarinoita ja ääntä kuuluville ja lisätä keskustelua aiheen ympärille.

WHEN A CHILD IS VIOLENT - THE IMPACT OF NEGATIVE EMOTIONS ON FAMILY RESOURCES AS EXPERIENCED BY PARENTS

Dyster, Sonia & Miettinen, Minna
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing (Bachelor of Health Care)
January 2023
Number of pages: 55
Annexes: 7

Keywords: Aggressiveness, violence, resources, parenting, special child, special adolescent, negative emotions, impacts of negative emotions

The purpose of this thesis was to describe how parents have experienced the aggressiveness of their child or adolescent with special needs, what kind of negative emotions the parents experienced and how these emotions impacted their resources. The aim was to provide information and increase the professionals' understanding of the issue so that they could be more understanding when encountering parents and provide individualised support to families right from the beginning of the care relationship.

The research method was qualitative. The data for this study was collected through thematic interviews. The study was part of the development project "When a child is violent" (Kun lapsi satuttaa) in the Pirkanmaa coordinated by Service Foundation for People with an Intellectual Disability. The target group of the thesis consisted of families who had participated in the development project and one family from outside the project. Four parents who had experienced violence from their children or adolescents were interviewed for the thesis. The interviews were conducted remotely due to the prevailing COVID-19 situation. The research data was analysed using a data-driven approach.

It became apparent in the study that the forms of violence experienced by parents ranged from verbal threats all the way to physical aggression. The thesis revealed that parents experienced several different negative emotions when confronted with violence from their children or adolescents. In total, twenty-two different negative emotions. Almost without exception, violence from a child or adolescent causes parents to experience strong feelings of shame, fear, sadness and anger. The parents perceived the impacts of negative emotions as manifold and resource-consuming.

The most important area for development that emerged from the study was the understanding of the impact of negative emotions experienced by parents on the part of professionals, and thus the building of a more empowering encounter in the care relationship.

Further research could be conducted on how the professionals who meet families feel in the situations where they encounter families with a child or adolescent behaving aggressively towards their parents, and how combining these emotional backgrounds would open up the most fruitful basis for care work.

The thesis will enable the client to bring the touching stories and voices of families to the forefront and increase the debate around the topic.

ALKUSANAT

Haluamme kiittää Kehitysvammaisten Palvelussäätiön ja Setlementti Tampereen luotsaamaa, Kun lapsi satuttaa – hanketta ja ihmisiä hankkeen takana yhteistyöstä. Olemme kiitollisia siitä, että saimme mahdollisuuden osallistua ja tehdä tutkimusta meitä kiinnostavasta aiheesta. Toivomme, että työmme toisi jotain uutta näkökulmaa sekä uuden alkua kyseiseen teemaan. Tavoitteenamme oli saada vanhempien ääntä kuuluviin ja toivomme, että onnistuisimme tässä.

Toivomme, että työmme olisi alkusysäys näiden asioiden eteenpäin viemiseksi ja että tulevina sairaanhoitajina pystymme omalta osaltamme viemään tätä tietoa eteenpäin ja kehittämään sen avulla hoitotyötä.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	8
2 LAPSEN JA NUOREN AGGRESSIIVISUUS	9
2.1 Aggressio ja aggressiivinen käytös.....	10
2.2 Lapsen ja nuoren aggressiivisuus.....	11
3 KIELTEISET TUNTEET	14
3.1.1 Pelko	15
3.1.2 Häpeä.....	15
3.1.3 Suru.....	16
3.1.4 Viha	18
3.2 Kielteisten tunteiden vaikutukset voimavaroihin	19
4 KATSAUS AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN.....	21
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	24
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	26
6.1 Tutkimusmenetelmä	26
6.2 Teemahaastattelu	27
6.3 Aineiston keruu.....	28
6.4 Aineiston analyysi	30
7 TULOKSET	34
7.1 Taustatiedot	34
7.2 Vanhempien kokemukset lapsen aggressiivisuudesta	34
7.3 Lapsen aggressiivisuuden herättämät kielteiset tunteet.....	35
7.4 Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin	37
7.4.1 Mikä on aiheuttanut epätoivoa?.....	39
7.4.2 Mikä on virittänyt toivoa – auttanut selviytymään?	40
7.4.3 Miten ammattilaiset voivat edistää voimavaroja?	42
8 POHDINTA.....	44
8.1 Tutkimustulosten tarkastelu	44
8.1.1 Vanhempien kokemukset lapsen aggressiivisuudesta	45
8.1.2 Lapsen aggressiivisuuden herättämät kielteiset tunteet.....	46
8.1.3 Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin.....	46
8.2 Opinnäytetyön eettisyys.....	47
8.3 Tutkimuksen luotettavuus.....	50
8.4 Oman osaamisen kehittymisen arviointi.....	52
8.5 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet	54

LÄHTEET

LIITE 1 Hakutulokset tietokannoista

LIITE 2 Valitut tutkimukset ja niiden keskeisimmät tulokset

LIITE 3 Teemahaastattelu runko

LIITE 4 Haastattelukutsu

LIITE 5 Saatekirje haastatteluun osallistuville

LIITE 6 Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

LIITE 7 Tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Vanhempien kokema väkivalta lastensa ja nuortensa taholta on edelleen vaiettu ja vaikea puheenaihe. Yksi syy tähän ovat kielteiset ja voimavaroja vievinä koetut tunteet, joita vanhemmat kokevat joutuessaan väkivallan kohteeksi. Näitä tunteita ovat voimakas häpeä, syyllisyys ja pelon tunne, lukuisten muiden tunteiden rinnalla. Kielteiset tunteet vaikuttavat siihen, että aihetta ei uskalleta nostaa esille, tilanteesta ei uskalleta puhua eikä siitä uskalleta kysyä suoraan. Vanhemmat eivät uskalla kertoa tilanteesta ammattilaisille ja taas näiden tunteiden kohtaamisen pelko estää ammattilaisia kysymästä mahdollisesta väkivallasta vanhemmilta. (Vilppola, 2020.)

Aikaisemmista tutkimuksista on noussut esiin se, että erityislapsen väkivallan kohteena on useimmiten äiti ja väkivalta on toistuvaa sekä usein päivittäistä (Salonen, 2018). Äidit kokevat muun muassa emotionaalista stressiä, kun oma lapsi on aggressiivinen heitä kohtaan (Noller & Salisbury, 2019). Esiin on noussut myös se, kuinka vanhempien selviytymistä vaikeuttavat kielteiset tunteet ja ajatukset, stressi, kielteiset vanhemmuuden kokemukset sekä puhumisen vaikeus (Salonen, 2018). Hännisen (2019) opinnäytetyössä tuli ilmi vanhempien kertomana, että työntekijöiden on vaikea ottaa väkivaltaa puheeksi. Jatkotutkimusehdotukseksi nousi erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa työskentelevien kouluttaminen kohtaamaan nämä vanhemmat. Hänninen toteaa opinnäytetyössään, että on kohtuutonta vanhemmille joutua kohtaamaan työntekijöitä, jotka eivät usko heitä tai vähättelevät ongelmia. (Hänninen, 2019, s. 58.) Niskasen opinnäytetyössä vanhemmille toteutetun kyselyn perusteella nousi kehittämisehdotukseksi ammattilaisten tarjoama keskustelutuki sekä systemaattinen haastattelu lapsen vanhempien ja muun verkoston kanssa (Niskanen, 2021, s. 35).

Opinnäytetyö on osa Kehitysvammaisten Palvelusäätiön koordinoimaa Pirkanmaan alueen ”Kun lapsi satuttaa – kehittämishanketta 2020–2022. Kehittämishankkeessa Kehitysvammaisten Palvelusäätiön yhteistyökumppanina toimi tiivistä Settlementti Tampere, joka toi hankkeelle väkivaltatyön osaamista. Hankkeessa etsittiin ratkaisuja niiden perheiden elämään, joissa erityistä tukea tarvitseva, alle 25-vuotias lapsi tai nuori käyttäytyy väkivaltaisesti muita perheenjäseniä kohtaan. Hankkeen päätavoitteena oli, että perheet saavat tukea ja keinoja väkivaltaisesti käyttäytyvän lapsen tai nuoren kanssa elämiseen. (KVPS, 2021.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata miten vanhemmat ovat kokeneet erityistä tukea tarvitsevan lapsensa tai nuorensa aggressiivisuuden, millaisia kielteisiä tunteita vanhemmat kokevat ja miten nämä tunteet vaikuttavat heidän voimavaroihinsa. Tavoitteena on tuottaa tietoa ja lisätä ammattilaisten ymmärrystä aiheesta, jotta he voisivat kohdata entistä ymmärtäväisemmin vanhemmat sekä tarjota perheille yksilöllistä tukea heti hoitosuhteen alkaessa.

2 LAPSEN JA NUOREN AGGRESSIIVISUUS

Lasten ja nuorten kokemat haastavat tunteet saattavat olla rankkoja, repiviä ja kipeitä. Niiden kanssa oleminen saattaa tuntua hyvin vaikealta. Niiden avulla lapsi tai nuori ottaa etäisyyttä toisiin ihmisiin, puolustaa itseään, omaa reviiriään ja oikeuksiaan sekä kieltäytyy suostumasta vääryyteen. Näitä tunteita lapsi tai nuori tarvitsee kaikissa ihmissuhteissa, ne ovat osa sosioemotionaalaisia taitoja. Mutta se mikä on tärkeää, on että lapset ja nuoret oppisivat tunnistaman ja nimeämään tunteitaan. Silloin he voivat myös opetella hallitsemaan niitä. (Cacciatore, 2009, s. 14.)

Pikkulapsen raivokohtaukset tai kaikenlainen häiriökäyttäytyminen kertovat hänen tarpeestansa purkaa ulos tunteita, joita hän ei pysty käsittelemään. Raivo voi ilmetä arvaamattomasti, koska lapsen on vaikeaa itse kohdentaa ja

jäsentää kokemaansa raivoa. Nuorelle viha on tärkeä tunne. Se tukee iänmu-
kaista identiteettityöskentelyä. Vihan tunteella on tärkeä viesti, niin kuin kaikilla
tunteilla. Se on pelon tunteen ohella poikkeuksellisen vaikea tunne. Sillä on
monia muita tunteita enemmän fyysinen ulottuvuus, siksi sen hallinta on han-
kalaa. Viha sekä pelko aiheuttavat usein hyvin voimakkaan fyysisen reaktion.
(Nurmi, 2013, s. 149.)

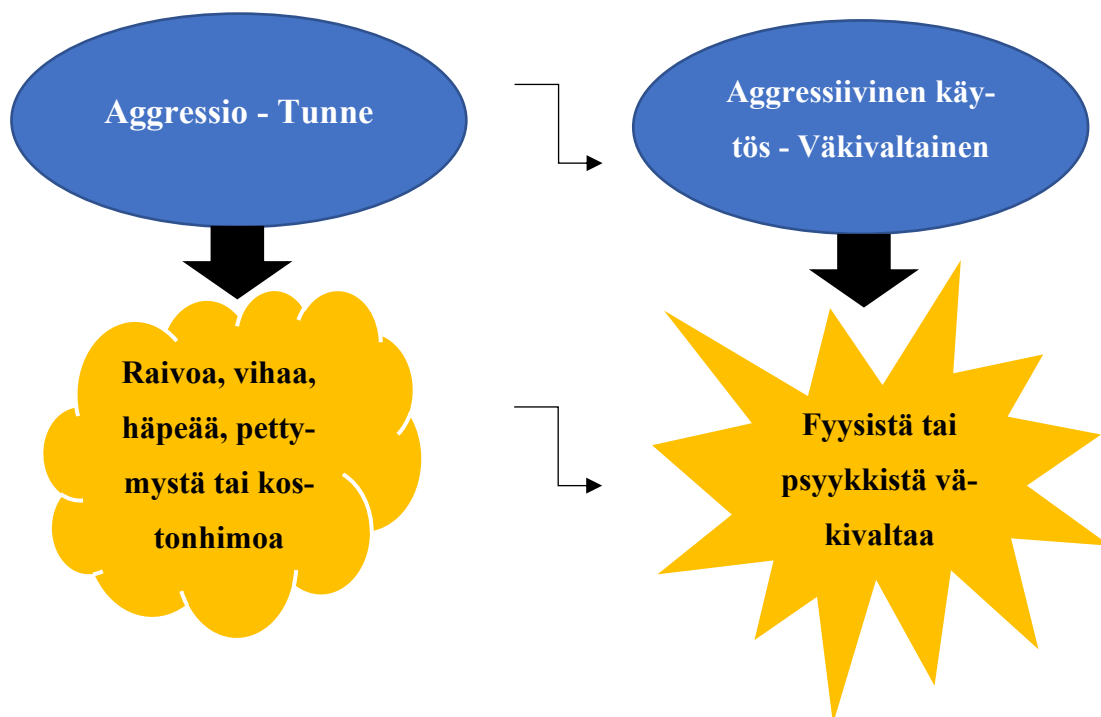
2.1 Aggressio ja aggressiivinen käytös

Aggressio on tunne (kuvio 1), johon voi liittyä raivoa, ahdistusta, vihaa, hä-
peää, pettymystä tai kostonhimoa. Aggressio ei ole teko, vaan pelkästään
tunne. (Korhonen, 2021.) Aggressiosta voidaan puhua myös synnynnäisenä
kykynä reagoida, reaktiotapana ympäristön ärsykkeisiin. Se on kaikkea sitä,
mikä saa aikaan halun paeta, hyökätä, puolustaa itseään ja pitää puoliaan.
Mutta voi myös esiintyä julminta väkivaltaa ilman, että siihen liittyy voimakasta
aggression tunnetta. Henkilö käyttää tällöin väkivaltaa suunnitelmallisesti ja
laskelmoivasti. Näissä tilanteissa henkilö käyttää sitä vallankäytön välineenä
ja oman edun tavoitteluun. (Cacciatore, 2009, s. 14–15.)

Aggressiotunteet ovat kipeydessään ja haastavuudessaan hyödyllisiä. Caccio-
toren (2009) mukaan aggressiotunne, suuttuminen, viha ja raivo ovat reakti-
oita. Ja kun on jotain tehtävä, ne tarjoavat voiman tehdä jotain. Cacciotoren
mukaan aggressio on kaikkea sitä, mikä saa aikaan vihan, hyökkäyshalun, it-
sensä puolustamisen sekä puoliensa pitämisen tunteet. Se on kyky reagoida
ympäristön voimakkaisiin ja häiritseviin ärsykkeisiin. (Cacciatore, 2009, s. 14.)

Aggressiivisella käyttäytymisellä ja väkivallalla, tarkoitetaan tekoja, joilla tar-
koituksellisesti aiheutetaan toiselle ihmiselle harmia, vahinkoa tunteista välit-
tämättä. Väkivaltaisuus voi ilmetä sekä fyysisesti että psyykkisesti. (Korhonen,
2021.) Aggressiivisuutta voi esiintyä suorana (kuvio 1) väkivaltana ja epäsuo-
rana alistamisena, suunnattuna ihmiseen itseensä tai toisiin, huomioimatta jät-
tämisenä, alistamisena, pelotteluna, loukkaamisena tai mitätöimisenä. Esimer-

kiksi suoraa aggressiota on, kun valmistaudutaan taisteluun. Epäsuoraa aggressiota voi olla esimerkiksi tavaroiden rikkominen, ruma kielenkäyttö tai uhkailu. (Soisalo, 2012, s. 55–60.) Nurmen (2013) mukaan epäsuora aggressiivinen käyttäytyminen edellyttää tiettyä sosiaalisten vivahteiden tajua ja manipulointikykyä. Kehityksen myötä ihmisen kyky epäsuoraan aggressiiviseen käyttäytymiseen lisääntyy. (Nurmi, 2013, s. 72.)

Kuvio 1. Esimerkki aggression sekä aggressiivisen käytöksen esiintymisestä (Korhonen, 2021; Soisalo, 2012, s. 55–60).

2.2 Lapsen ja nuoren aggressiivisuus

Kun lapsi tai nuori käyttäytyy aggressiivisesti muita kohtaan, hän on usein pulassa. Sen lisäksi, että hän kokee itse tilanteensa ongelmalliseksi, hänen käyttöksensä aiheuttaa myös vahinkoa, pelkoa ja turvattomuutta ympäristössä. (Cacciotore, 2009, s. 24.) Kun lapsi on väkivaltainen tai hänellä esiintyy uhkaavaa käytöstä, takana on useimmiten aggressiivisuutta ja impulssikontrollin ongelmia. Ne voivat liittyä lapsella esimerkiksi uhmakkuus- tai käytöshäiriöön, tarkkaavuuden- ja keskittymisen häiriöön, autismikirjon häiriöön, mieliala- tai

päihdeongelmiin. Pääasiassa alle 10-vuotiailla esiintyy uhmakkuushäiriötä. Kun taas käytöshäiriötä esiintyy enemmän nuorilla. (Lastenmielenterveystalo, 2021.)

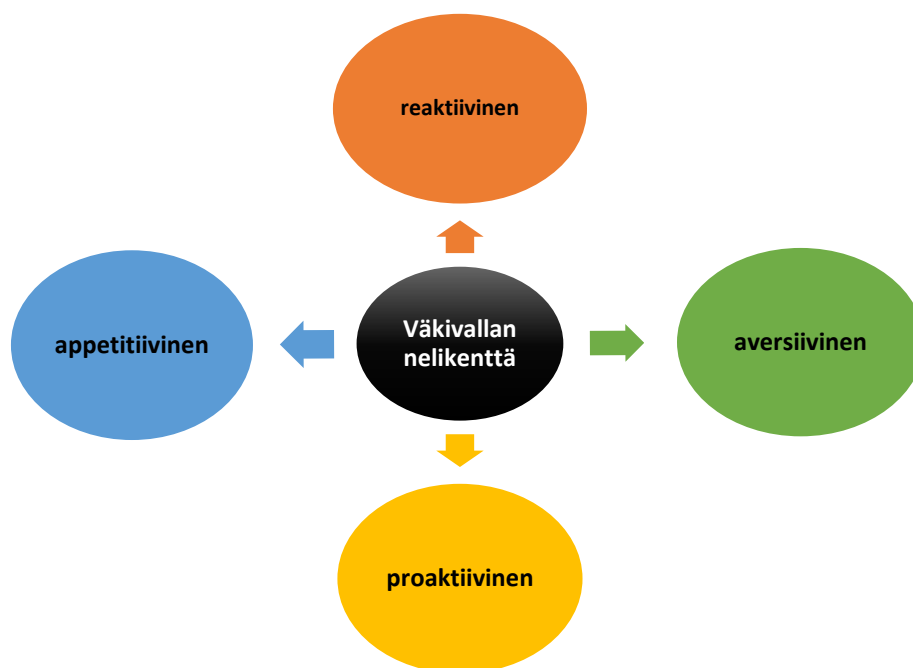
Raivokohtaukset sekä kaikenlainen häiriökäyttäytyminen kertovat pikkulapsen tarpeesta purkaa ulos tunteita, joita hän ei pysty käsittelemään. Lapsen raivo voi olla varsin primitiivistä, alkukantaista ja vaikeasti sulatettavaa. Lapsen on tällöin vaikeaa itse kohdentaa ja jäsentää kokemaansa raivoa ja siksi se voi ilmetä arvaamattomasti. (Nurmi, 2013, s. 38.)

Kun lapsi tai nuori turvautuu reaktiiviseen väkivaltaan hän menettää malttinsa sietämättömäksi kokemassaan tilanteessa. Lapsella tai nuorella ei ole parempia keinoja näiden haastavien tilanteiden ratkaisemiseen eikä malttia harkita. Tällöin lapselta tai nuorelta puuttuvat keinot: sosiaaliset taidot ja itsehillintä. Usein lapsuudessa ja nuoruusiässä reaktiivinen väkivalta liittyy mielenterveyden häiriöihin ja pitkäaikaisiin kehityksellisiin vaikeuksiin, esimerkiksi neurokognitiivisiin erityisvaikeuksiin. Joko näiden takia tai niiden kanssa käsi kädessä, reaktiivisella tavalla väkivaltaisen lapsen tai nuoren sosiaalisten tilanteiden hahmottaminen, vuorovaikutustaidot, läheisyyden ja etäisyyden säätelyn kyky, tunnesäätely sekä impulssikontrolli ovat ikätasoista heikommat. (Nurmi, 2013, s. 74–75.)

Aggressiivisuutta esiintyy myös välineellisessä eli pro-aktiivisessa muodossa, tämä väkivalta on luonteeltaan aivan erilaista. Aggressiivisuus on tällöin keino päästä haluttuun päämäärään. (Lastenmielenterveystalo, 2021.) Myös suunniteltu kosto kuuluu tällaisiin tavoitteisiin. Itse väkivallan tekoon ei välttämättä liity tekohetkellä voimakasta tunnetilaa, väkivallan teko tapahtuu harkitusti. Näin toimivalla lapsella tai nuorella ei useinkaan ole omaa muutostoivetta. Ja niin kauan kuin proaktiivista väkivaltaa käyttävä henkilö hyötyy siitä, hän jatkaa toimintaansa. (Nurmi, 2013, s. 74, 76.)

Etenkin nuoruusikäisten väkivaltaa on tarkasteltu myös toiselta akselilta, tämä on toimintaa ohjaava tunnetila. Joko positiivinen tunne, jonka tekijä haluaa kokea uudestaan tai negatiivinen tunne, josta tekijä haluaa vapautua. Nurmen

(2013) mukaan olisi esitetty, että osa nuorisoväkivallasta liittyisi tavoiteltavan tunnetilan saavuttamiseen. Harkitusti käytettävää väkivaltaa, joka johtuu negatiivisen tunnetilan purkamisesta tai negatiivisesta tunnetilasta, kuvataan sanalla aversiivinen. Sanalla appetitiivinen tarkoitetaan taas tavoiteltavaan tunnetilaan pääsemiseksi käytettävää väkivaltaa. Nämä edellä mainitut ulottuvuudet muodostavat nelikentän (kuvio 2). Kuvion avulla voidaan ymmärtää väkivallanteon luonnetta.

Kuvio 2. Väkivallan nelikenttä (Nurmi, 2013, s. 77).

Uhmakkuushäiriö edeltää usein käytöshäiriöitä, käytöshäiriöt alkavat usein joko lapsuudessa tai nuoruudessa. Ominaista käytöshäiriöille on pitkään kestänyt, ikätasosta poikkeava, toistuva tai alituinen aggressiivinen, uhmakas ja epäsosiaalinen käytös. Tai kaikki edellä mainitut käytökset. Nämä aiheuttavat nuorelle ongelmia muun muassa sosiaalisissa suhteissa ja suoriutumisessa koulussa tai opinnoissa. Käytöshäiriöinen nuori valehtelee, varastaa, osoittaa julmuutta ihmisiä kohtaan tai mahdollisesti eläimiä kohtaan, rikkoo tavaroita sekä paikkoja, on aggressiivinen ja väkivaltainen ja rikkoo sääntöjä. (Käypä hoito, 2018.) Käytöshäiriöksi määritellään pitkäaikainen ja laaja-alainen toisten oikeuksista ja hyvinvoinnista sekä yhteisön laeista, normeista ja säännöistä

piittaamaton käyttäytyminen. Tällainen käytös aiheuttaa lapselle tai nuorelle itselleen kliinisesti merkittävää toimintakyvyn heikkenemistä. (Nurmi, 2013, s. 96.)

3 KIELTEISET TUNTEET

Yleisessä suomalaisessa ontologiassa (Finto) termille tunteet löytyvät 44 alakäsitettä. Niistä kielteisiin tunteisiin sopivat ahdistus, alemmuudentunne, häpeä, inho, kärsimys, melankolia, paniikki, pelko, pettymys, suru, syyllisyydentunne, toivottomuus, tuska, tyytymättömyys, viha, yksinäisyys. Assosiatiivisina käsitteinä ovat muun muassa aggressiot, apatia, jännittäminen, masennus, mieliala, tunneäly. (Finto, 2021.) Cacciatore kirjoittaa haasteellisiksi ja jopa negatiivisiksi mielletyiksi tunteiksi esimerkiksi pettymyksen, kauhun, pelon, kauteuden, häpeän, kaunan, vallanhalun, raivon, kostonhimon ja mustasukkaisuuden. Lisäksi suru, katumus ja syyllisyydentunto mielletään kuuluvaksi samaan vaikeasti kohdattavien tunteiden luokkaan. (Cacciatore, 2009, s. 28.)

Moni tunne jää huomaamatta ihmisiltä puutteellisen läsnäolon takia. Yksi syy tähän on myös se, että joitakin tunteita ihmiset pyrkivät peittelemään itseltään. Kun koetaan esimerkiksi vihaa, samalla pyritään peittelemään sen taustalla olevaa tunnetta, kuten esimerkiksi surua. (Virolainen & Virolainen, 2020, s. 93). Miellyttävänä koetut tunteet ohjaavat ihmisiä kohti asioita, epämiellyttävänä koetetut tunteet taas poispäin niistä. Jos tunne jatkuu pidempään kuin on tarpeen, tällöin mikä tahansa tunne muuttuu negatiiviseksi. Negatiiviset tunteet tuottavat toimintayllykkeitä eli valmistavat toimimaan tunnetta vastaavalla tavalla. (Myllyviita, 2016, s. 16–17.) Kielteiset tunteet kertovat jonkun olevan vialla ja ovat merkinä avun tarpeesta. Kielteisten kokemusten taakkaa helpottaa niiden jakaminen ja ymmärretyksi tuleminen. (Terveyskylä, 2021.) Kielteisten tunteiden esiin tulemiseen vaikuttavat perheiden tunteiden tunnistamisen ja ilmaisemisen taidot (Vellas ym., 2021a).

3.1.1 Pelko

Pelko yleensä ohjaa ihmisiä poispäin asioista, joiden koetaan uhkaavan joko fyysistä tai psyykkistä hyvinvointia. Pelko auttaa ihmistä pakenemaan haitallisia tilanteita sekä välttämään niitä jo edeltä käsin. (Myllyviita, 2016, s. 31.) Toisaalta pelko lamauttaa kehon toimintaa hetkellisesti, se voi jopa salpaa hengityksen. Tämän lisäksi pelko valpastaa aistien toiminnan ja antaa aikaa arvioida, onko pelon herättämä asia todellinen vai ei. Pelko kertoo siis turvan tarpeesta. Pelon muoto voi muuttua, jos pelkoa ei kykene tuntemaan edes siihen saakka, että tunnistaa pelkäävänsä. Se voi muuttua näennäiseen pelottomuuteen ja uhkarohkeuteen. (Jääskinen, 2020.)

Pelko tulee omista ajatuksista, käsittelemättömistä tunteista ja uskomuksista, joten pelon syntymekanismien ymmärtäminen järkiperaisesti ei riitä yleensä pelon häviämiseen. Nämä kaikki puolestaan vaikuttavat ihmisen havaintoihin ympäristöstä, jolloin se näyttää uhkaavalta. Negatiivinen kehä on valmis. Oleellista tällöin on tunteiden ja rajoittavien uskomusten sekä niihin liittyvien ajatusmallien vapauttaminen. (Virolainen & Virolainen, 2020, s. 105.)

Pelkoon liittyy myös tunteet, kuten avuttomuus, hämmennys, epävarmuus, jännitys, ahdistus, kauhistuminen, alistuminen, hauraus, yksinäisyys, mitättömyys, nolostuminen, lannistuminen sekä huoli. Ihmisen on helpompi olla vihainen kuin näyttää haavoittuvuuttaan pelon kautta. Joskus on pelko johtaa siihen, että se kasvaa suhteettomiin mittasuhteisiin, paniikkihäiriöihin tai fobioihin asti. Vaati pitkäjänteistä työstämistä vapautuakseen näistä, mutta se on mahdollista. (Jääskinen, 2020.)

3.1.2 Häpeä

Häpeä koetaan kivuliaaksi tunteeksi, jonka kokemista ihminen pyrkii usein välttämään. Häpeän uhka voi jopa tuntua pahemmalta kuin fyysinen kipu. Häpeän tunteeseen liittyy usein syvällä olevia uskomuksia. Uskomuksia, että ei ole tarpeeksi hyvä, ei ole tarpeeksi, ei kelpaa ja ei ole tärkeä. Ihminen voi myös uskoa, että hänessä on jotain vikaa. Tähän voi liittyä kokemus, jossa ihminen

kokee itsensä pieneksi, vähäpätöiseksi tai mitättömäksi. Yksilö saattaa liittää häpeän omaan identiteettiinsä. (Virolainen & Virolainen, 2020, s. 94.)

Häpeä voi vaikuttaa ihmiseen kahdella eri tavalla. Se voi saada ihmisen ahtaamaan itseään pienempään muottiin, mihin oikeasti kuuluisi. Yrittää olla näkymätön. Vastaavasti häpeä voi saada koettamaan täyttää itseään isompaan muottiin peitelläkseen sen, miten pieni ja osamaaton todellisuudessa kokee olevansa. Ihminen saattaa alkaa tekemään suorituksia, jotka ovat hänen voimavarallensa aivan liian suuria. Se tekee lopulta kipeää. Häpeän rihmasto ulottuu kauas ja syväälle, se on usein hyvin epämääräinen olotila. Häpeän vaikutuksia toimintaamme sekä valintoihimme voi olla useinkin vaikea yhdistää. Niin syvällä alitajunnassa häpeän tunne voi olla. Fyysisesti häpeä voi tuntua kehossa ontolta ja tehdä pään sumuiseksi. Häpeä saattaa saada vetäytymään, jottei tulisi nähdäksi. (Jääskinen, 2020.)

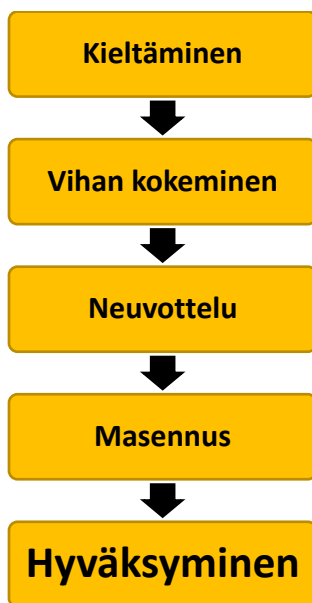
Samalla se on kuitenkin myös tarpeellinen tunne, sillä on myös empaattinen vivahteensa. Häpeän tunne auttaa huomioimaan sekä ymmärtämään muita ihmisiä. Se auttaa terveellä tavalla tajuamaan, miten eri tilanteissa tulee ja on sopiva käyttäytyä. Ilman häpeää ihmiset toimisivat todennäköisesti jopa röyhkeällä tavalla. Joskus kuitenkin häpeän peittely voi ilmetä juuri häpeämättömyydellä. Silloin ihminen toimii härskisti ja häpeilemättä, yrittäen näin peittää sitä, kuinka pieneksi ja hauraaksi tuntee itsensä. (Jääskinen, 2020.)

3.1.3 Suru

Suru saa aikaan eniten kehossa toimintojen hidastumista, jopa ruoansulatusta myöten. Suruun vaikuttaa se, kuinka merkittävänä ihminen kokee surun aiheen. Surua on näin ollen monenlaista. Keho ohjaa ihmistä lepäämään ja antamaan tilaa surulle. Usein suruun liittyy itkuä, joka vapauttaa mielihyvähormonin endorfiineja. Itku tuo siis myös hyvän olon tullessaan. Jokainen ihminen suree omalla tavallaan. Toiset kaipaavat surun keskellä yksinoloa, kun taas toisen seuraa ja lohdutusta. Yhteistä kuitenkin on se, että surulle tulee antaa rauhassa aikaa. (Jääskinen, 2020.)

Elisabeth Kubler-Rossin luomassa menetykseen liittyvän suremisen mallissa on viisi eri vaihetta (kuvio 3). Prosessi ei etene kuitenkaan kaikilla ihmisillä kyseisessä järjestyksessä ja ihminen saattaa palata eri vaiheisiin. Ja vaikka suruprosessissa on paljon yhteistä eri ihmisillä, myös yksilöllisiä eroja prosessin etenemisessä esiintyy. (Kubler-Ross & Kessler, 2005, s. 7.)

Alku vaiheessa ihminen pyrkii kieltämään tapahtuneen, tämä on puolustusmekanismi. Tähän vaiheeseen liittyy tyypillisesti myös eristäytyminen. Viha saattaa jossakin kohtaa nousta pinnalle. Osa ihmisistä kokee syyllisyyttä siitä, että kokee kyseisessä tilanteessa vihaa. Syyllisyys on usein läsnä tunteena myös neuvottelu vaiheessa. Ihminen saattaa pohtia neuvottelu vaiheessa sitä, miten palata entiseen. Kun ihminen lopulta ymmärtää, että kaikki se mitä on tapahtunut, on totta, suru saa tässä kohtaa tilaa. Silloin ihminen vaipuu kunnolla suremaan, tässä kohtaa on usein masennuksen vaihe. Tämän vaiheen kautta ihminen voi alkaa suunnata kohti jotain uutta, joten tämä on tärkeä vaihe surussa. Tapahtuu hyväksyminen eli ihminen hyväksyy tilanteen sellaisena kuin se on. Jos surun jättää käsittelemättä kunnolla, se vetää ihmistä enemmän kohti alakuloa ja masennusta. Ilon tuntemisen estävät pidätelty itku ja suru. (Kubler-Ross & Kessler, 2005, s. 7–24.)

Kuvio 3. Surun eri vaiheet (Kubler-Ross & Kessler, 2005, s. 7).

3.1.4 Viha

Viha jo itsessään sanana on varsin voimakas. Sen on energiaa pursuava, välttämätön, terveellinen ja suojaa tunne. Ilman vihaa ihminen on ilman suojaa ja alttiita muiden ihmisten hyväksikäytölle ja vääryyksille. Sanana ja tunteena se voi myös herättää pelkoa. Vihastunut ihminen voi toimia vihapäissään järjestäisesti, energinen vihan tunne tuo kokijalleen moninkertaiset voimat. Samalla vihan kokeminen voi olla varsin uuvuttavaa, repivää ja kipeää. Sen käsitteleminen onkin ensi arvoisen tärkeää, vaikkakin usein työlästä. (Nurmi, 2013, s. 20.)

Joskus ihminen on pitänyt vihaa kauan tukahdutettuna, jolloin sitä ei jaksa enää pidätellä. Vihaa ruokkivat ajatukset ovat yksi keskeinen tekijä, mikä pitää yllä jatkuvia vihareaktioita. Näistä erityisesti tuomitsevat ja syyllistävät ajatukset ruokkivat vihaa. Lisäksi se, että ihminen ei koe vihaa edeltäviä tunteita, johtaa usein vihaan. Negatiivisen kierteen saa helposti aikaan vihasta kiinnipitäminen. (Virolainen & Virolainen, 2020, s. 115–117.)

Viha lisää ihmisen toimintavalmiutta. Adrenaliinin vapautuminen saa aikaan lihasjännitystä, se herkistää aisteja sekä ohjaa sydäntä pumpaamaan verta neljä tai viisi kertaa enemmän kuin rentoutuneena. Vihan tehtävä on auttaa ihmistä suojelemaan itseään ja läheisiään sekä puolustamaan omaa etuaan. Se voi myös tukea ihmistä tunnistamaan rajoja ja asettamaan niitä. (Myllyviita, 2016, s. 31.) Viha saattaa kuitenkin myös yltyä tekoihin, joita myöhemmin kahtuu. Viha suojelee myös kivulta, siksi viha käännetäänkin helposti suojarahansariksi. Tällä tavoin ihminen pyrkii väistämään heikkoutta. Kun ihminen pitää vihaa sisällään liian pitkään, se voi johtaa katkeruuteen. Lisäksi sen seurauksena on voi esiintyä yleistä ärtynyttä olotilaa, muiden halveksintaa tai pitkälle jatkuessaan jopa masennusta. (Jääskinen, 2020.)

Vihan tarkoituksena on toimia terveenä voimavarana ihmiselle. Kun joudutaan tekemään epämieluisia asioita, sisukkuus auttaa. Terve ja tehokas tapa purkaa vihaa on siitä puhuminen. Tämän lisäksi hyvä purkukeino on luova tai fyy-

sinen toiminta. On hyvä ottaa huomioon, että vihan alla saattaa olla muita tunteita, joita viha peittää alleen. Silloin viha toimii ikään kuin suojana sellaisilta tunteilta, joiden kohtaamiseen ei ole riittävästi turvaa. Lisäksi viha voi olla turhautumista, kyllästymistä, pettymystä, häpeää, epäonnistumista, epävarmuutta, hämmennystä, epätoivoa, yksinäisyyttä, toivottomuutta, pelkoa ja huolta. (Jääskinen, 2020.)

3.2 Kielteisten tunteiden vaikutukset voimavaroihin

Pelossa eläminen ei ole luonnollinen olotila ihmiselle, kuitenkin monelle siitä muodostuu normitila. Kehomieli on taistele tai pakene-tilassa, kun pelko saa aikaan stressireaktion. Osalla ihmisistä tämä tila on jatkuvasti päällä alitajuisien pelkojen takia, tämä on luonnollisestikin rankkaa keholle. Jatkuvan taistele tai pakene-tilan takia hermosto ei toimi kunnolla ja osa lihaksista saattaa olla jännitystilassa. Kun häpeää tukahduttaa riittävän kauan, se johtaa raivoon. Ihmiset, jotka peittelevät häpeää, salaavat usein omat tukahdetut tunteensa. Kun ihminen kärsii elämää kahlitsevasta häpeästä, kokee hän usein vihaa sekä kiukkua toisia kohtaan. (Virolainen & Virolainen, 2020, s. 96–97, 105.)

Pitkäkestoinen suru lisää kehon sisäistä tulehdustilaa ja suru heikentää immuuniteettia. Varsinkin pitkään jatkuessa suru lisää masennuksen riskiä. Kun ihminen on vihainen, stressihormonia erittyy ja toisinaan se jää päälle. Tämä puolestaan vaikuttaa yöuniin negatiivisesti sekä ajattelu ja havainnot kapenevat. Ihminen näkee vihaisena enemmän uhkia kuin mahdollisuuksia. Vihaisena ihminen on selviytymistilassa. (Virolainen & Virolainen, 2020, s. 102, 117.)

Rönkkö & Rytkösen (2010) mukaan voimavaralla tarkoitetaan ihmisen sisäistä voimantunnetta, joka ilmenee kykynä tehdä tiettyjä ponnistelua vaativia toimia. Voimavaroina voidaan pitää taitoja, ihmissuhteita, henkistä energiaa. Voimavara on myös kykyä iloita, nauttia, suuttua ja näyttää tunteitaan, pitää kiinni tärkeäksi kokemistaan rajoista. Positiivinen asenne ja valta päättää omista asioista sekä tilan saaminen voivat olla voimavaroja. Voimavara ei siis ole luon-

teenpiirre tai pysyvä ominaisuus. Voimavaroja on vaikea tuottaa tai saada ulkopuolelta, koska ne liittyvät kiinteästi ihmisen subjektiiviseen kokemukseen. (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 192–194.)

Ihminen joutuu uusimaan voimavarojaan päivittäin eri tilanteissa sekä lähellä olevien ihmisten käyttäytymisen ja tuen avulla. Positiivisten kokemusten koetaan vahvistavan perusluottamusta elämään ja näin antavan voimavaroja ja selviytymiskokemuksia. Ne auttavat luottamaan yhteisön järjestykseen ja sääntöihin, ihmisiin ja maailman turvallisuuteen. (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 192–194.) Perheen voimavarat koostuvat kunkin perheenjäsenen omista, sekä perheen sisäisistä ja ulkoisista voimavaroista. Henkilökohtaisina voimavaroina pidetään esimerkiksi itsetuntoa, kyvykkyyttä, tietotason ja hallinnan tunnetta. (Mieli ry, 2021.)

Tunteet ohjaavat ihmisten käyttäytymistä joko kohti jotain tai poispäin siitä. Käyttäytymisen tasolla ihmiset yleensä pyrkivät minimoimaan ikävältä tuntuvia tunteita ja tekemään sen sijaan asioita, jotka synnyttävät miellyttäviä tunteita. Tämän takia helposti vältetään tilanteita, jotka herättävät pelon tunteita. Myös epämiellyttävillä tunteilla on funktionsa. Eli kun ihminen tulkitsee jonkin tilanteen uhkaavaksi, hänen kehonsa toimii saumattomassa yhteistyössä ja valmistaa heidät taistelemaan tai pakenemaan. Jos ihminen tulkitsee kovin usein tilanteet uhkaavina, keho on jatkuvasti valmiina taisteluun tai pakoon. Tämä luonnollisestikin kuluttaa kehon voimavaroja. (Myllyviita, 2016, s. 70, 85.)

Olivatpa tunteet epämiellyttäviä tai miellyttäviä, liian voimakkaina tai pitkäkestoisina ne alkavat kuormittamaan ihmistä. Ne estävät kokemasta mielihyvää sekä vaikeuttavat mielen ja ruumiin tasapainoa. (Kokkonen, 2017, s. 20.) Jos ihminen ei pysty käsittelemään ja säätelemään tunteitaan (tunteiden alisäätelyä), se johtaa yleensä vaikeasti kestettävään mielipahaan ja ylikuormittumiseen, kuten masentuneisuuteen, ahdistuneisuuteen ja maniaan. Liian vähäinen tunteiden säätely on syynä myös sekä itseä tai muita ihmisiä vahingoittavaan käyttäytymiseen. Tällaiselle käyttäytymiselle on tyypillistä aggressiivi-

suus, estottomuus ja äkkipikaisuus. Jos ihminen taas säätelee tunteitaan liiallisesti, tunnekokemuksia vältellään tai ne tukahdutetaan. (Roberton ym., 2014, s. 933–954.)

Tunteiden säätelyssä ilmenevät puutteet ovat siis yhteydessä monenlaiseen mielen pahoinvointiin sekä mielenterveyshäiriöihin. Esimerkiksi masentuneisuuden, rajatilahäiriöön ja ahdistuneisuushäiriöihin. (Berking & Wupperman, 2012, s. 128–129.) Zawadzki toteaa, että mitä enemmän vihaa, surua tai pelkoa yrittää tukahduttaa, sitä voimakkaampina ne tuntuvat. Tunteiden passiivinen märehtiminen ja niihin johtaneiden tapahtumien pakonomainen välttäminen voimistavat myös entisestään masennuksen ja ahdistuksen kaltaisia kielteisiä tunteita. Omien väärältä tuntuvien ratkaisuiden ja epäonnistumisten jatkuva märehtiminen heikentävät itsetuntoa ja unen laatua. Näin kielteisten tunteiden suo muuttuu yhä upottavammaksi. (Zawadzki, 2015, s. 1146–1163.)

4 KATSAUS AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN

Tämän opinnäytetyön keskeisinä käsitteinä ovat lasten ja nuorten aggressiivisuutta kohtaavien perheiden kielteiset tunteet ja voimavarat. Käsitteisiin etsittiin tutkittua tietoa luotettavista lähteistä, opinnäytetyön hyvän laadun varmistamiseksi. Tässä opinnäytetyössä hakusanat valikoituivat keskeisistä käsitteistä. Hakusanoja käytettiin suomen ja englannin kielellä. Tutkimuksia haettiin vuosilta 2015–2021 tietokannoista Finna, Medic, Theseus, Cinahl ja Google Scholar. Aihetta tutkittiin perheiden näkökulmasta. Poissulku-kriteerinä oli, ettei perheitä tutkita hoitotyötä tekevien näkökulmasta. Haut rajattiin maksuttomiin tutkimuksiin. Opinnäytetyöhän hyväksytyjä tutkimuksia oli neljä. Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen hakutulokset tietokannoista (LIITE 1.) ja kirjallisuuskatsaukseen mukaan valitut tutkimukset (LIITE 2.) ovat katsottavissa liitteissä.

Hännisen (2019) tutkimuksella kerättiin vanhemmilta tietoa siitä, millaista apua ja tukea he kaipaavat, kun lapsella ilmenee haastavaa ja väkivaltaista käytöstä. Lisäksi kerättiin tietoa siitä, minkälaista näillä lapsilla ilmenevä väkivalta on, ja miten se ilmenee. Tavoitteena oli saada tietää, miten palvelujärjestelmää tulisi kehittää, jotta vanhemmat saisivat oikea-aikaista ja oikeanlaista apua ja tukea. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada näiden vanhempien ääntä kuuluville. Haastatteluiden pohjalta tarkoitus oli saada myös tietoa, miten palveluja voidaan kehittää monipuolisesti ja kohdennetuksi vanhempien ja perheiden tarpeisiin. Tutkimus tehtiin haastatteleamalla vanhempia (N=4). (Hänninen, 2019.)

Haastatteluissa ilmeni väkivallan voivan olla hyvin erilaista, esimerkiksi lyömistä, raapimista, potkimista, huutamista. Väkivaltaa saattoi esiintyä siirtymätilanteissa, tai lapsen ollessa epätietoinen siitä mitä seuraavaksi tapahtuu. Vanhemmat kaipasivat vertaistukea, joko ryhmätapaamisia tai verkossa tapahtuvana toimintana. Palveluohjauksen merkityksen lisäksi nousi esille moniammatillisen tuen tarve. Tukihenkilö koettiin myös tarpeelliseksi. Lyhytaikainen asuminen kodin ulkopuolella esimerkiksi viikonlopun ajan koettiin myös äärettömän tärkeäksi ja tarpeelliseksi, silloin voi paremmin antaa myös aikaa muille sisaruksille. Lisäksi ehdotettiin digitaalista sovellusta avun saamiseksi niin sanotun SOS-sovelluksen kautta. Johtopäätöksenä oli, että näitä vanhempia ei tulisi jättää yksin, vaan säännöllinen yhteydenotto esimerkiksi palveluohjaajalta on tarpeen. Lisäksi vertaistukitoiminnan merkitys nousi esille vanhemmilta. Jatkotutkimuksen aiheiksi nousi työssä väkivallan ilmenemisen tutkiminen, miten väärinymmärrys synnyttää haastavaa käytöstä, ja voiko sitä ehkäistä. Lisäksi harrastustoiminnan työntekijöiden ja ammattilaisten koulutus kyseiseen asiaan koettiin tärkeänä. (Hänninen, 2019.)

Niskanen (2021) kuvasi opinnäytetyössään vanhempien (N=20) kokemuksia kehitysvammaisen lapsen väkivaltaisuudesta. Työn tavoitteena on tuoda tietoa väkivallan kokemuksista vanhemmilta vanhemmille ja samalla kehittämissuhteita vanhempien kohtaamiseen kehitysvammapsykiatrian erikoisalalla työskenteleville. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena,

jossa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua kyselyä vanhemmille. Lisäksi tutkimuksessa tehtiin kaksi kuvailevaa kirjallisuuskat-
sausta lapsen vanhempaan kohdistamasta väkivallasta ja vanhempien koke-
muksista saamastaan tuesta. Tuloksien mukaan väkivallalla oli vaikutuk-
sia vanhempien fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Vanhempien keinot
käsitellä väkivaltaa olivat vähäiset. Vanhemmat kokivat saamansa keskuste-
lutuen positiivisena, kun taas tukikeinojen riittämättömyys koettiin negatiivi-
sena. Kehittämisehdotuksissa nousi esiin ammattilaisten tarjoama keskustelu-
tuki sekä systemaattinen haastattelu lapsen vanhempien ja muun verkoston
kanssa väkivallan ilmaantuvuudesta ja sen muodoista. (Niskanen, 2021.)

Salosen (2018) tutkimus käsittelee erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhem-
piinsa kohdistamaa väkivaltaa. Tutkimuksessa näkökulmana ovat vanhempien
kokemukset. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten vanhemmat koke-
vat väkivallan ja millainen merkitys sillä on. Lisäksi tutkimuksella pyrittiin sel-
ventämään vanhempien selviytymistä väkivallasta. Tutkimuksen aineisto ke-
rättiin teemahaastattelulla puhelimitse yhdeksältä erityislapsen vanhemmalta.
Lisäksi tehtiin kasvokkain yksi ryhmähaastattelu viiden erityislapsen vanhem-
mille. Aineiston analyysiin käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tulos-
ten perusteella erityislapsen väkivalta oli moninaista lievästä vakavaan vahin-
goittamiseen ja sen kohteena oli useimmiten äiti. (Salonen, 2018.)

Väkivalta toistui usein päivittäin. Väkivaltaa esiintyi kotona ja koulussa, mutta
myös muilla julkisilla paikoilla. Väkivalta aiheutti ruumiillistumista. Se vaikutti
sekä fyysisesti että henkisesti, vanhemman hyvinvoinnin vaarantaen. Väki-
valta vaikutti myös perhe-elämään vaarantaen erityislapsen sisarusten hyvin-
voinnin, heikentäen vanhemmuuden kokemusta sekä sosiaalisesti eristäen.
Vanhemmat selittivät väkivaltaa lapsen sairauksilla ja oireiluilla sekä väkival-
taa laukaisevilla tekijöillä. Vanhempien väkivallalle antamat merkitykset koos-
tuivat väkivallan epätoivottavaksi kokemisesta, sen tahattomuudesta, normaali-
listumisesta ja vähättelystä sekä sen hyväksyttävyydestä. (Salonen, 2018.)

Vanhemmat selviytymiskeinot väkivallasta olivat väkivallan hallitsemisyri-
tykset, voimavarat ja yhteiskunnan tukipalvelut. Vanhemmilla oli käytössä sekä

tunne- että ongelmasuuntautuneita selviytymiskeinoja. Selviytymistä vaikeuttavia heikentäviä tekijöitä olivat kielteiset tunteet ja ajatukset, stressi, kielteiset vanhemmuuden kokemukset sekä puhumisen vaikeus. Väkivaltatilanteessa toimiminen ja väkivallan hallinta oli haasteellista. Vanhemmat esittivät myös paljon kritiikkiä lapsen väkivaltaisuuden hallintakeinoja kohtaan. Näiden lasten kohdalla ei näyttänyt löytyneen keinoja ja yhteiskunnan tukipalveluja, joilla väkivalta olisi saatu kokonaan loppumaan, vaan kyse oli vain hallintayrityksistä. Ongelmia aiheuttaa myös se, että vanhempien omat vaikutusmahdollisuudet ovat puutteelliset. (Salonen, 2018.)

Noller & Salisburyn (2019) artikkeli käsitteli tutkimusta lapsiperheiden dynamiikasta vanhempien ollessa lasten väkivallan kohteena. Tutkimuksessa käytettiin fenomenologista lähestymistapaa ja se toteutettiin haastattelemalla äitejä (N=6). Analyysin jälkeen tutkimuksessa nousi esiin äitien emotionaalinen stressi. Henkiseen ahdinkoon liittyivät turhautuminen, epävarmuus, huoli ja menetys. (Noller & Salisbury, 2019.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKY- SYMYSKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata miten vanhemmat ovat kokeneet erityistä tukea tarvitsevien lastensa tai nuortensa aggressiivisuuden, millaisia kielteisiä tunteita vanhemmat kokevat ja miten nämä tunteet vaikuttavat heidän voimavaroihinsa. Tavoitteena on tuottaa tietoa ja lisätä ammattilaisten ymmärrystä aiheesta, jotta he voisivat kohdata entistä ymmärtäväisemmin vanhemmat sekä tarjota perheille yksilöllistä tukea heti hoitosuhteen alkaessa.

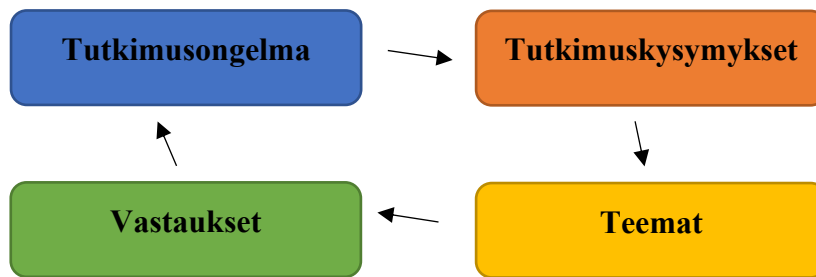
Tutkimustehtäviä lähdettiin tässä työssä työstämään myös osittain kehittämishankkeen tavoitteiden pohjalta. Tutkimustehtäviä ohjasi hyvin paljon myös se lähtökohta, että kyseistä aihetta ei ole tutkittu tarpeeksi. Tutkimustehtävinä nousivat esille lasten ja nuorten väkivalta kohdistettuna perheen jäseniin, sekä omiin vanhempiin että sisaruksiin. Tutkimustehtävää miettiessä tuli myös tutkia

mitä on jo tutkittu. Tätä kautta tutkimustehtäväksi nousi väkivallan vaikutukset perheen voimavaroihin. Kun aihetta lähdettiin syvemmälle pohtimaan, nähtiin tärkeäksi lähteä tutkimaan juuri sitä, että mitä kielteisiä tunteita vanhemmille nousee pintaan lapsen tai nuoren väkivaltaisuudesta ja mitkä vaikutukset tällä on perheen voimavaroihin (kuvio 4).

Kuvio 4. Tutkimusaihe ja siitä syntyvät tutkimustehtävät.

Tutkimustehtävien kautta lähdettiin pohtimaan varsinaisia tutkimuskysymyksiä. Tämä oli paljon helpompaa, kun oivallettiin teorian kautta käytännön prosessi. Kuvio 5 avasi tätä ymmärrystä ja koko prosessia työn tekijöille. Työn tekijät halusivat pitää tutkimuskysymykset mahdollisimman yksinkertaisina, helposti lähestyttävinä ja helposti auki avattavina. Tärkeää oli myös se, että kysymysten pohjalta olisi mahdollisimman helppo lähteä suunnittelemaan perheiden haastatteluihin kysymyksiä.

Kuvio 5. Tutkimusaiheen etenemisen prosessi tutkimuksen edetessä (Kananen, 2014, s. 28).

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten vanhemmat kokevat lapsen aggressiivisuuden?
2. Millaisia kielteisiä tunteita lapsen aggressiivisuus herättää?
3. Miten vanhemmat kokevat kielteisten tunteiden vaikuttavan heidän voimavaroihinsa?

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valittiin kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusote. Aineisto koottiin luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Toinen piirre kvalitatiivisessa tutkimuksessa on se, että suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina. Siinä korostuu ihmisten kokemusten, tulkintojen, käsitysten tai motivaatioiden tutkiminen sekä ihmisten näkemysten kuvaus. Luotetaan tutkijana enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu lukuihin, kun taas kvalitatiivinen tutkimus käyttää sanoja ja lauseita. Tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen. (Hirsjärvi ym., 2018, s. 164; Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013, s. 65–66; Kananen, 2014, s. 18.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään laadullisia metodeja aineiston hankinnassa. Suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. Tässä opinnäytetyössä käytettiin metodina teemahaastattelua ja tavoitteena oli saada sitä kautta perheiden ääntä kuuluville tutkimuksen aiheen osalta. Kvalitatiivisen tutkimuksen piirre on myös se, että tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. Tämä toteutettiin tässä opinnäytetyössä niin, että haastateltavat perheet tulivat kehittämishankkeen kautta. Ominaista kvalitatiiviselle tutkimukselle on lisäksi se, että tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Tätä toteutettiin tämän opinnäytetyön tutkimuksessa haastateltavien perheiden kohdalla haastattelutilanteissa, kohtaamisessa sekä vuorovaikutuksessa. Tarkoituksena, tavoitteena oli kohdata jokainen haastateltava perhe yksilönä ja ainutlaatuisena. (Hirsjärvi ym., 2018, s. 164.)

6.2 Teemahaastattelu

Tämä opinnäytetyö toteutettiin haastattelututkimuksena. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu toteutettiin tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, s. 88.) Tässä opinnäytetyössä päädyttiin juuri teemahaastatteluun siksi, että päähuomiona haluttiin tuoda vanhempien eli tutkittavan kohteen oma ääni kuuluviin. Sitä kautta haastattelu oli opinnäytetyötekijöiden mielestä parempi vaihtoehto kuin kysely. Robson (1995) aloittaa haastattelua ja kyselyä koskevan tekstinsä kysymällä seuraavasti: ”Kun tutkitaan ihmisiä, miksi ei käyttäisi hyväksi sitä etua, että tutkittavat itse voivat kertoa itseään koskevia asioita?” (Robson, 1995, s. 227).

Lisäksi tähän vaikutti se, että tutkittiin arkaa sekä vaikeaa aihetta. Toki moni tutkija on tästä eri mieltä. Joidenkin mielestä kyselomakkein kerättävä aineisto olisi sopivampi, koska tutkittava voi tällöin jäädä anonyymiksi ja tarkoituksellisesti etäiseksi. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 35.) Tässä työssä nähtiin asia taas

niin, että koska tutkittava aihe on arka sekä vaikea, haluttiin luoda haastateltaville aito ja lämmin kohtaaminen ja tunne siitä, että he tulevat oikeasti kohdatuksi sekä kuulluksi. Haastattelu onkin ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä juuri siksi, että siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 204–205.)

Muitakin etuja on. Silloin kun halutaan korostaa sitä, että ihminen on nähtävä tutkimustilanteessa subjektina, haastattelu on hyvä valinta. Silloin ihmiselle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Silloin ihminen on tutkimuksessa merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Myös silloin, kun halutaan sijoittaa haastateltavan puhe laajempaan kontekstiin, on hyvä valita menetelmäksi haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 35.)

Teemahaastattelurunko laadittiin tutkimuksen teemojen pohjalta, joita olivat vanhempien kokemukset erityistä tukea tarvitsevien lastensa ja nuortensa käyttäytyessä aggressiivisesti, vanhempien kokemat kielteiset tunteet näissä tilanteissa sekä kielteisten tunteiden vaikutukset heidän voimavaroihinsa. Tutkimuskysymyksiä tuettiin lisäkysymyksillä (LIITE 3) ja lopuksi kysyttiin ehdotuksia ammattilaisille perheiden voimavarojen edistämiseksi. Tekijät kehittivät ja testasivat haastattelu runkoa oman ammattitaidon ja kiinnostuksen sekä opinnäytetyön pohjana olevien aikaisempien tutkimusten perusteella. Haastattelukysymyksissä käytettiin avoimia kysymyksiä ja kysymykset olivat luonteeltaan käytännöllisiä.

6.3 Aineiston keruu

Aineiston keruu toteutettiin haastattelemalla neljää erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren vanhempaa. Kolme heistä olivat, Kun lapsi satuttaa – kehittämishankkeeseen osallistuneita vanhempia ja yksi oli kehittämishankkeen ulkopuolelta. Vaikka osa perheistä olivat Pirkanmaan ulkopuolelta, niin toimin-

taympäristönä toimi Pirkanmaa (Vellas ym., 2021b). Opinnäytetyöntekijät lähettivät haastattelukutsun (LIITE 4) kehittämishankkeen työntekijöille, jotka toimittivat sen eteenpäin valitsemilleen perheille.

Alkuperäisessä suunnitelmassa oli ajatuksena, että teemahaastattelut toteutettaisiin joko etänä Microsoft Teams-yhteydellä, kehitysvammaisten palvelusäätiön tiloissa Tampereen keskustassa tai perheiden kotona. (Vellas ym., 2021b.) Lopulta päädyttiin edelleen vallitsevan Covid-19 tilanteen takia siihen, että haastattelut olisivat turvallisinta toteuttaa etänä. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina niin, että haastateltavista vanhemmista toinen oli haastateltavana ja haastattelijoina toimivat molemmat opinnäytetyöntekijät. Yksi haastattelu toteutettiin pakon sanelemista syistä niin, että haastattelijana toimi vain toinen opinnäytetyöntekijä. Tähän syynä äkillinen sairastuminen. Kuitenkin sairastunut osapuoli pääsi katsomaan haastattelun tallenteelta ja tätä kautta pääsi hyvin kiinni haastattelun tuloksiin.

Kun haastateltavat oli tavoitettu ja he olivat kertoneet halukkuutensa osallistua tutkimukseen, heille lähetettiin sähköpostilla saatekirje (LIITE 5) sekä allekirjoitettavaksi suostumus tutkimukseen osallistumisesta (LIITE 6). Haastatteluissa esitettiin samat kysymykset kaikille haastateltaville. Haastattelun aikana haastattelijat pyrkivät suorittamaan haastatteluun niin, että aina kysymyksen esittämisen jälkeen antoivat haastateltaville aikaa vastata rauhassa kysymykseen. Kun vastauksessa tuli hiljainen hetki, haastattelijat varmistivat haastateltavalta, että haluaako hän siirtyä seuraavaan kysymykseen. Haastattelu eteni siis täysin haastateltavan ehdoilla. Haastattelijat kokivat erittäin tärkeänä sen, että he eivät johdatelleet haastateltavia mihinkään suuntaan vastauksissaan ilmeillä, eleillä tai johdattelevilla kysymyksillä. Haastattelijat pyrkivät siis olemaan mahdollisimman neutraaleja riippumatta siitä millaisia vastauksia haastateltavat tuottivat. Tässä tavoitteena oli se, että vastaukset olisivat aitoja sekä rehellisiä haastateltavilta. Toki tarkentavia tai apukysymyksiä saatettiin esittää, jos haastateltavan oli vaikea vastata johonkin kysymykseen ja pyrittiin pitämään keskustelu aihealueen piirissä. Kuitenkin niin, että vaikeuden taustalla ei ollut se, että haastateltava ei halunnut vastata kysymykseen. (Kananen, 2017, s. 95, 104.)

Haastattelut toteutettiin huhtikuu-elokuu 2022 välisenä aikana. Haastattelut kestivät 30–60 minuuttia ja tallennettiin Microsoft Teams tallenteella. Molemmat opinnäytetyöntekijät kuuntelivat ja litteroivat haastatteluita tekstimuotoon tekstinkäsittelyohjelmalla. Litterointi aloitettiin pian haastatteluiden jälkeen, kun haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa.

6.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen ydinasia on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. Kun tutkija tekee analyysivaihetta, hänelle selviää minkälaisia vastauksia hän saa ongelmiin. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 221.) Analyysimenetelmillä ikään kuin puristetaan tutkimusaineistosta ratkaisu tutkimusongelmiin tai vastaukset tutkimuskysymyksiin. Analyysimenetelmät ovat siis sidoksissa aineistonkeruumenetelmiin ja tutkimusotteisiin. Kerätty aineisto on hyvä analysoida mahdollisimman nopeasti, jotta tutkijan ymmärrys ilmiöstä kasvaisi tiedonkeruun myötä. (Kananen, 2017, s. 68, 95.) Analysointi on ikään kuin ongelmanratkaisutapa, jossa tavoitteena on, että tiivistetään isompi sisältökokonaisuus pienemmäksi kokonaisuudeksi. Analysoinnin tavoitteena on, että pikkuhiljaa hallitaan ja ymmärretään laajaa sisältökokonaisuutta tai aineistossa olevia muutujia, ilmaisuja tai kielenkäyttöä sekä niihin liittyviä merkityksiä. Kun tekijä käsittelee ja jäsentää aineistoa järjestelmällisesti, ajattelutyö ja oivallukset tuottavat tietoa hänen asettamaansa tutkimusongelmaan tai tehtävänasetteluun. (Vilkkä, 2021, s. 129.)

Analyysin tarkoitus on luoda sannallinen ja selkeä kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan. Sisällönanalyysissä on pyrkimys kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Sen avulla pyritään järjestämään aineisto niin, että se on mahdollisimman tiivis, selkeä ja sisältää oikeaa, muuttumatonta tietoa. Kvalitatiivisen aineiston analysoinnissa tarkoitus on informaatioarvon lisääminen, hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia

johtopäätöksiä, analyysin avulla pyritään selkeyttämään aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 118–122.)

Tässä työssä haastatteluaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä eli induktiivisella sisällönanalyysillä. Miles ja Huberman (1994) kuvaavat aineistolähtöisen induktiivisen aineiston analyysia karkeasti kolme prosessivaiheen kautta. Ensimmäisenä vaiheena on aineiston redusointi eli pelkistäminen toisena vaiheena on aineiston klusterointi eli ryhmittely ja kolmantena vaiheena on abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Sisällönanalyysissä tulee määrittää analyysiyksikkö ennen analyysin aloittamista. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaavat tutkimustehtävä ja aineiston laatu, se voi olla yksittäinen sana, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122–123.)

Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on alkuperäisdatan pelkistäminen eli redusointi. Tämä toteutetaan niin, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Se voi olla joko datan tiivistämistä, pilkkomista osiin tai tutkimustehtävää kuvaavien ilmaisujen etsimistä. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaukset listataan eri konseptille. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123.)

Pelkistämisen jälkeen seuraa aineiston klusterointi eli ryhmittely. Ryhmiteltyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Nämä ryhmitellään sekä yhdistetään omiksi luokiksi, joista alaluokat muodostetaan. Alaluokat nimitetään sisältöä vastaavalla käsitteellä, alaluokkia yhdistelemällä muodostuu yläluokkia ja yläluokkia yhdistämällä saadaan pääluokka. Pääluokat nimitetään aineistosta nousevan ilmiötä kuvaavan aiheen mukaisesti. Teoreettiset käsitteet luodaan erottamalla tutkimuksen kannalta olennainen tieto. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 124–125.)

Jos sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, se etenee empiirisestä aineistosta käsitteellisempään näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä. Kun taas aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan vastaus tutkimustehtävään yhdistelemällä käsitteitä. Kuviossa 6 on kuvattu sisällönanalyysin etenemisprosessi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 127.)

Kuvio 6. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123).

Haastatteluaineistot litteroitiin mahdollisimman sanatarkasti, eli tässä työssä toteutettiin litteroinnin tasoista sanatarkkaa litterointia. Tämä oli erittäin hidas työvaihe ja vei paljon aikaa opinnäytetyöntekijöiltä. Sanatarkka litterointi edustaa tarkinta tasoa. Siinä on saatettu jokainen äännähdyskin kirjata ylös. On hyvä muistaa, että litterointi ei ole aineiston varsinaista analyysiä, sillä kyseessä on pelkää aineiston muuttaminen muodosta toiseen. (Kananen, 2017, s. 134–135.)

Analysointi aloitettiin litteroinnin jälkeen ja tulokset saatiin valmiiksi loppu vuodesta 2022. Tutkimuskysymysten kannalta olennaiset asiat ja aineistosta vahvasti nousevat asiat luokiteltiin ala- ja yläluokiksi. Opinnäytetyöntekijät koodasivat aineistoa väreillä niin, että antoivat esimerkiksi jokaiselle kielteiselle tunteelle oman värinsä. Aineistoista myös koodimerkittiin tietyt kysymykset sekä niiden vastaukset, tutkimusongelmien kannalta tärkeimmät. Tässä koodauk-

sen jälkeisessä analyysivaiheessa pyrittiin aineistosta löytämään koodauskehikon avulla nousseita teemoja (Kananen, 2017, s. 137). Sisältöanalyysin avulla koottuja tuloksia havainnollistettiin erilaisin taulukoin ja kuvin.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysistä.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
”Inhottava sel-lainen negatiivinen kierre, että kun joutuu niin paljon rajaa-maan lasta”	Vanhemmuus ei ole helppoa – Vanhemmuuden uupumus	Kielteiset tunteet: Turhautuminen, avuttomuus, viha, inho, negatiivisuus, ahdistus	Vähentää voima-varoja	Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin
”Tuntuu, ettei jaksakaan mitään muuta kuin kaikki pakolliset ”	Vanhemmuus on raskasta – Tumasävyistä arkea	Kielteiset tunteet: Kuormittuminen, väsymys, uupumus, hätä, tuska	Vähentää voima-varoja	Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin
”Parisuhteen onnellisuutta syö myös se, että se vanhemmuus on niin raskasta	Ristiriidat parisuhteeseen – Vanhemmuuden uupumus	Kielteiset tunteet: Häpeä, syyllisyys, ahdistus, suru, pettymys, turhautuminen	Vähentää voima-varoja	Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin
”Siinä on pitänyt tehdä iso psyykinen työ”	Iso psyykinen työ – Vie paljon energiaa	Kielteiset tunteet: Kuormittuminen, väsymys, uupumus	Vähentää voima-varoja	Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin
”Siihen menee niin paljon voimia ja siten hankalia tunteita on niin paljon”	Parisuhde vie voimia	Kielteiset tunteet: Syyllisyys, huoli, väsymys, uupumus, kuormittuminen, hätä, tuska	Vie voimavaroja	Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin
”Omaa häpeää työstämään, että sehän on vaatinut tosi paljon voimia”	Koetaan, että voimavarat loppuneet – Häpeä vie voimia	Kielteiset tunteet: Häpeä, suru, syyllisyys, inho, sääli, uupumus	Vie voimavarat	Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin

7 TULOKSET

7.1 Taustatiedot

Tutkimusaineistoa kerättiin haastattelemalla neljää vanhempaa, jotka kokivat erityistä tukea tarvitsevan lapsensa tai nuorensa taholta väkivaltaa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää näiden vanhempien kokemia kielteisiä tunteita ja sitä, minkälainen vaikutus näillä kielteisillä tunteilla on heidän voimavaroihinsa. Kolme haastateltavaa valittiin, Kun lapsi satuttaa – kehittämishankkeen kautta. Yksi haastateltava tuli hankkeen ulkopuolelta. Kolmen haastateltavan kokemukset lapsen aggressiivisuudesta olivat tuoreita ja parhaillaan tapahtuvia. Yhden haastateltavan kertomista oli jo vuosia aikaa. Kaikissa haastateltavien perheissä oli useampi lapsi. Kaikki haastateltavat olivat työelämässä mukana.

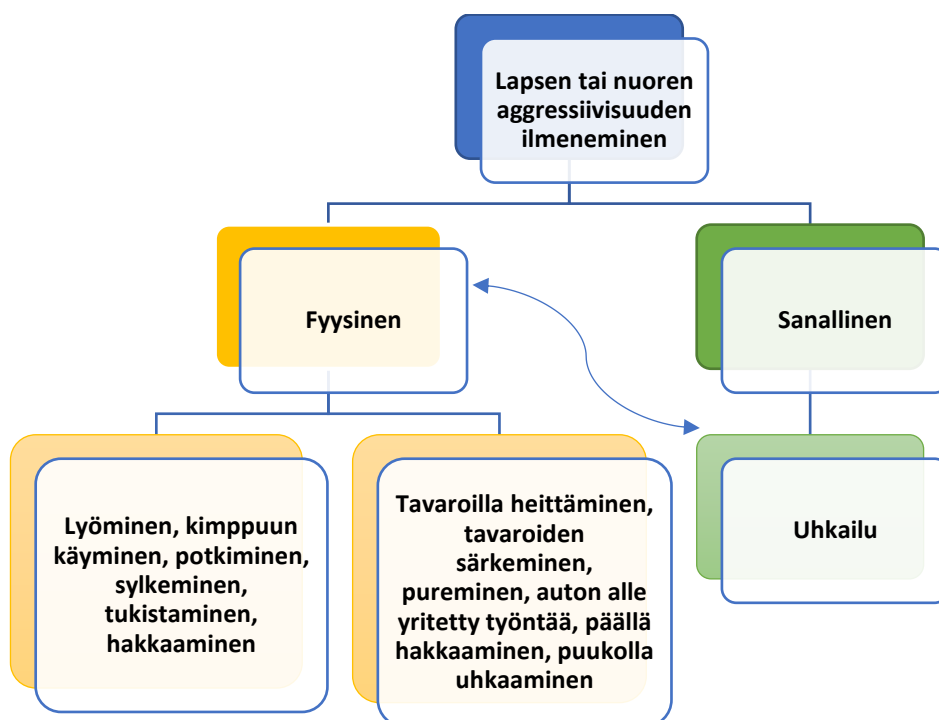
7.2 Vanhempien kokemukset lapsen aggressiivisuudesta

Vanhemmat kertoivat lapsen aggressiivisuuden ilmenemisen olleen muun muassa uhkailua, lyömistä, tavaroilla heittäminen, tavaroiden särkeminen, kimppuun käyminen, potkimista, sylkemistä, tukistamista, hakkaaminen, päällä hakkaaminen, pureminen, auton alle yritetty työntää, puukolla uhkaamista. Sanallinen uhkailu nousi yleisenä ja jatkuvanakin kärjistyen ajoittain fyysiseksi aggressiivisuudeksi. Toisaalta aggressiivisuus oli myös äkkipikaista ja yllätyksellistä ilman sanallista uhkailua. Kertomuksista nousi esiin aggressiivisuuden ilmenneen rajaamistilanteissa, siirtymätilanteissa ja tilanteissa, jolloin lapselta odotettiin toimivan ei niin mielekkäissä toiminnoissa, kuten suihkuun meno. Aggressiivisuutta ilmeni myös ennalta arvaamatta syyn jäädessä epäselväksi. Käytöksen kohteena kerrottiin olevan joko toinen vanhempi ja/tai sisarus tai myös koko muu perhe. Yhtäläistä oli aggressiivisen käytöksen jäävän perheen sisälle ja esimerkiksi koulun sujuneen pienin ongelmin tai ongelmitta (kuvio 7).

” Potkimista, lyömistä, sylkemistä. Niitä nyt on ehkä eniten. Sitten tavaroiden heittämistä päälle ja niitä on, noita on eniten ja sitten tietysti sanallinen niinku sitä nyt on jatkuvasti, mutta mä en pidä sitä sitten taas niin vakavana, kun tuota fyysistä...fyysistä puolta.”

” Mitäs kaikkee...lyömistä, potkimista, tukistamista...no siis kaikenlaista hakkaamista, päällä hakkaamista ja mitä nyt voi fyysistä väkivaltaa...ja kyllä on sitten niinku harvemmin, mutta kyllä on ollu sitten puremista.”

”... Lyömistä, potkimista, tavaroiden päälle heittäilyä, auton alle yritetty työntää, puukolla uhkaamista... tietysti sanallista, päälle sylkemistä.”

Kuvio 7. Vanhempien kokeman väkivallan muodot.

7.3 Lapsen aggressiivisuuden herättämät kielteiset tunteet

Vanhempien kuvaillessa lapsen aggressiivisuuden herättämiä kielteisiä tunteita välittyi tunteikkuus ja tilanteiden haastavuus, vaikka aikaa oli voinut kulua raskaimmista elämänvaiheista. Kielteisten tunteiden tai tuntemusten kirjo oli laaja, mutta pelko ja häpeä tulivat voimakkaimmin näkyviin kertomuksissa. Suru ja viha olivat seuraavat sekä suuttumus, syyllisyys ja inho. Kuviossa 8 kuvataan muut-merkinnällä yksittäin esiin tulleet tunteet: huoli, negatiivisuus,

ärtymys, väsymys, ahdistus, sääli, turhautuminen, pettymys, uupumus, kuormittuminen, kiukku, kateus, hätä, avuttomuus ja tuska. Esiintyvyydessä on jätetty huomioimatta samassa asiayhteydessä uudelleen mainittu sama tunne.

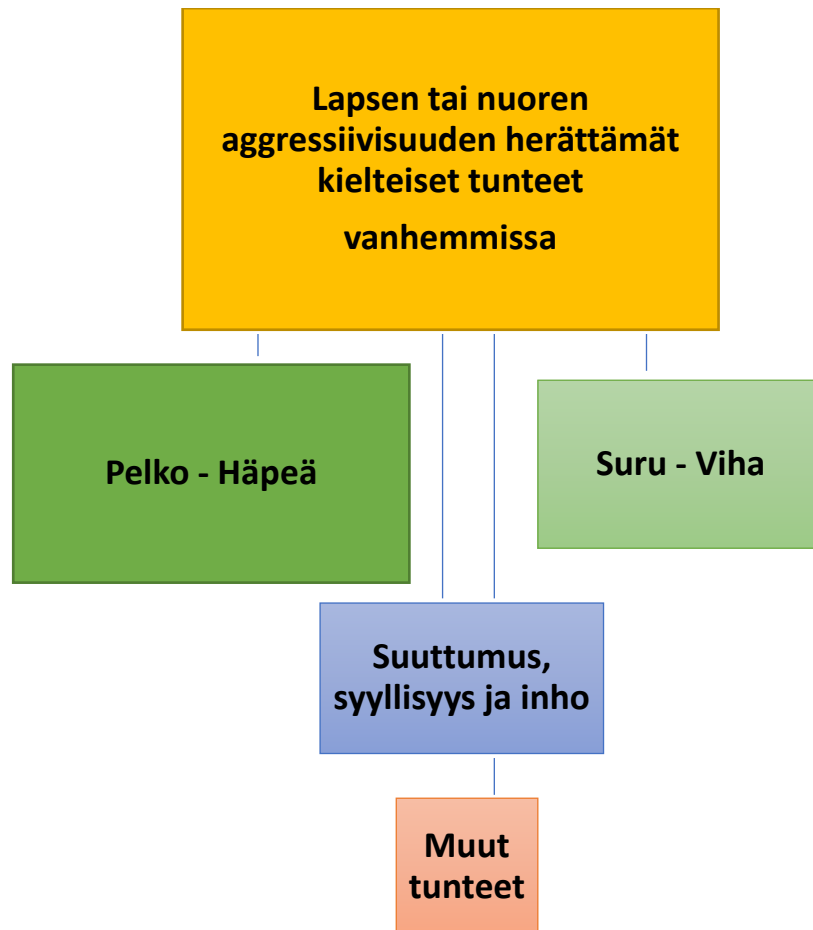
” Pelko, ärtymys, kiukku, häpeä niistä mä jo puhuin ja ehkä sit se sellanen...se ei oo ehkä niinkään mulla, mutta kyllä mun miehellä sellanen epätoivo...sano ”tää ei lopu ikinä”...kyllä mullakin joskus tulee, mutta hyvin harvoin ja varmaan sellanen suru varsinkin, kun on niinku ystävperheitä joilla on samanikäisiä lapsia kuin itellä, jotka on ihan normaaleja niin sitten jotenkin ja kateus, että hemmetti noilla on paljon, on paljon helpompaa kuin meillä ja lapset pärjää ja juostaa vaa...kyllä kyllä siinä aikamoisia...Ja varmaan syyllisyyskin...ei niitä tilanteita aina mitenkään priimasti hoida, että se tietysti vielä yks.”

” Surua, pelkoa, ehkä nyt kun on kokoa tullu lisää niin se pelko on tullu niinku enemmän...jotta mitä jos ei niinku pysty enää vastaamaan siihen eikä tekemään niinku mitään itte. Ja sitten niinku epätoivoa, ahdistustakin ja kyl aiva vihaa...siis sellasta, sillä hetkellä tuntuu et miten tää on tästä...et ihminen ketä rakastaa kuitenkin ja ja miksi sen pitää mennä näin.”

” On sääliäkin, et kuitenki se on niinku, et ku se lapsi ei niinku kehitysvamman ja muiden syiden takia ymmärrä sitä tai ei pysty hillitsemään niitä tunteitansa jotenki, et se on keino sitte purkaa jotakin...turhautumista tai mitä milloinki et sitten se säälistää, että ku ei oo niitä keinoja...et vaikka niinku samaan aikaan tuntuu inhottavalta, niin se on niinku tosi monimutkaista.”

” Avuttomuutta, surua, pelkoa, häpeää...turhautumista...uupumusta...ainakin niitä. No ehkä semmonen epäonnistumisen tunne, että...ja se tunne siitä, että jotenkin on...on jotenkin ite vääränlainen...että ei vaan niin kun ole hyvä äiti tai ei osaa oman lapsensa kanssa toimia. Semmonen...olen huono...surkimus...tämä ei onnistu...kuvittelin, että osaisin vähän paremmin, mutta ei. Se tulee itse asiassa vielä tänä päivänäkin välillä, se että jos on joku asia missä puhutaan, vaikka lasten kasvatuksesta, niin mä lähen kyllä äkkiä takavasemmalle. Täysin jäävi puhumaan mitään aiheesta.”

” Ja se häpeä pitäis saada sieltä pois. Ja kyllähän lastakin hävettää, että hän lyö. Se saattaa siitä tuntua tosi kauheelta.”

Kuvio 8. Vanhempien kokemat kielteiset tunteet.

7.4 Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin

Kielteisten tunteiden vaikutuksista kertoessaan jokaisella vanhemmalla nousi esiin voimavaroja syövä, vähentävä ja vievä vaikutus erilaisilla ilmauksilla ilmaistuna (kuvi 9). Vanhemmuus koettiin uuvuttavana, vaikeana, raskaana ja voimia vievänä. Arki koettiin tummasävyisenä ja murheellisena myös häpeän viedessä voimia. Ison psyykkisen työn keskellä mieltä myllersi ja ristiriidat parisuhteessa vei tässä tilanteessa myös voimia. Negatiivinen vaikutus, jolloin voimavarojen koettiin syödyn loppuun, johti osaltaan sairauslomaan. Alitajuinen tiedostamaton vaikutus eli säikähtely ja ylireagointi aiheutti huolta mahdollisesta traumatisoitumisesta. Luottamus lapseen koettiin katoavan, epäluottamuksen ja pessimismin lisääntyessä. Kielteisten tunteiden koettiin vievän aika paljon tilaa ja energiaa päästä ja kropasta. Kaikki nämä kuvattuna kuviossa 9.

” No se on tosi ristiriitasta et, kun on kysees oma lapsi. Ja sitten, et se myllerrys mikä niinku tapahtuu sellasen väkivallan jälkeen, niin se tuntuu tosi hankalalta käsitellä itteki...et ku tuntuu se vihan tunne sitä omaa lasta kohtaan ja se pelko, jos on...että joutuu pelätä omaa lasta. Et sitten se tuntuu hankalalta.”

” No kyllä ne kaiken kaikkiaan... voimavarat on joskus tosi loppu kaikkien haasteiden kanssa mitä lapseen liittyy, että...on päiviä, että on niinku tosi...tuntuu, ettei jaksa mitään muuta kuin kaikki pakolliset.”

” Kyllähän se inhottava sellanen negatiivinen kierre, että kun joutuu niin paljon rajaamaan lasta, niin sit se ilmapiiri on turhan negatiivinen ja siten...mulla on itselläni ollu diagnosoimattomana, itse olen silleen diagnosoanut, mut semmoista vanhemmuuden uupumusta, että yrittää hirveesti, tuntuu ettei mikään onnistu niin mutta sitten mites se on vaikuttanut...no parisuhteeseen aiheuttaa ristiriitoja, et ne riidat lapsen kanssa siirtyy vanhempien välille ja tota sitten ehkä semmosta tavallaan että on vähän pessimistinen tai jotenkin kun on tottunut, että jotkut asiat lapsen kanssa menevät tietyl taval...usein tapahtuu jotain ja tulee semmonen ”aina tässä käy näin”...ja jotenkin siis ei luota siihen lapseen vaan on tosi inhottavaa että ei niinku usko aina hyvää siitä lapsesta, vaikka tietää että ei se tahallaan tee...mut sitten usein vaan se menee tietyllä tavalla niin sitten semmosta epäluottamusta ja semmosta jotenkin pessimismiä suhteessa siihen lapseen.”

” Ne vie niitä, kielteiset tunteet tosi paljon. Et sitten se on jostai muusta pois. Se, että se vie sen energian. Mutta mä oon perusluonteeltani aika positiivinen niin mä kyllä pystyn sen niin...oon pystynyt kääntämään se sillonkin kääntää oikein. Sillä tavalla, että se on menny suhteellisen nopeesti siinä kohtaa ohi. Mutta tokihan semmonen, tommosten kohtausten ja tilanteitten, niin ennakoiminenkin, koko ajan on pikkusenkin varuillaan. Niin se vie siitä kapasiteetista kyllä palan, jos toisenkin. Ja vaan jo se, että vähän pitää tarkkailla koko ajan. Tarkkailla, että mitä on, että jos nyt tulee raivari niin millä mua pauskataan. Että, tietää joko poimia niitä pois ennen, kun tilanne näyttää siltä.”

Kuvio 9. Kielteisten tunteiden vaikutukset voimavaroihin.

7.4.1 Mikä on aiheuttanut epätoivoa?

Vanhemmat nimesivät epätoivon aiheuttajiksi muun muassa: puolison kuormittuminen, epätietoisuus tilanteen jatkosta, yksin pärjääminen, palvelujärjestelmä, tilanteen loputtomuus, hädässä turhautuminen, tilanteiden ennakoimattomuus, vaikutus muihin lapsiin, ristiriita luetun tiedon ja oman kokemuksen välillä. (kuvio 10.)

” Epätoivoa on ehkä aiheuttanut se, että... että niitten tilanteitten ennakointi ei niin, ku koskaan oikeestaan onnistunu, että vaikka kuinka oli kuvitellu, että tietää missä mennään ja on. Niin sit se tuleekin ihan jostain puskista, olevinaan. Vaikka tänä päivänä mä oon jotain lukenut, että mitään ei tule puskista. Mutta kyllä se vaan siltä tuntuu, että se tulee. Niin siitä tuli välillä semmonen fiilis, että vaikka mitä yrittää niin tää ei vaan niin ku helpotu tää tilanne. Ja samoin siitä, että se aiheutti myöskin se, että miten se niin, ku vaikuttaa muihin lapsiin. Miks niitten tarvii niin kun elää kodissa, jossa yks riehuu.”

” No ehkä eniten se, että ku ei tiedä niinku miten, mihin tää voi viel johdtaa...että sitä pelkää, että mitä jos tapahtuu vielä jotakin sitten sellasta mihin ei vaan...et mitä...mitä voi tehdä. Ja sitten kun oikein mistään ei saa apua, että monta paikkaa on kokeiltu ja ei niin että joskus tuntuu, että meidän on vaan niinku pärjättävä näin.”

” Palvelujärjestelmä. Vaikka on ollu tai siis me ollaan saatu eniten apua yksityiselt...tai siis kolmannen sektorin järjestöiltä. Että tää kaupunkien kunnallinen palvelujärjestelmä on vähän hitaanpuoleinen niin se on aiheuttanut epätoivoa välillä ja tota sitten no se tunne siitä, että tää ei ikinä lopu...että ku on hirveesti yrittänyt kaikkee lapsen kanssa ja jotenkin sillai niinku jopa hädässä et yrittää vaan kaikkee...kaikkii tunnetaitojuttuja ja tunnekasvatusta ja sillee mitä kaikkee pitäis tehdä millä tavalla kasvatuksessa ja yrittää ja yrittää ja tuntuu ettei siitä oo mitään hyötyä, niin siten se aiheuttaa.”

Kuvio 10. Vanhempien nimeämät epätoivon aiheuttajat.

7.4.2 Mikä on virittänyt toivoa – auttanut selviytymään?

Lähes jokainen vanhempi kuvasi selviytymistä auttaviksi tekijöiksi ajan kulumisen ja lapsen kasvamisen. Toivoa virittivät tieto lapsuuden loppumisesta ja lapsen itsenäistymisestä. Muita tekijöitä olivat muun muassa: lapsen fiksu käyttäytyminen ulkomaailmassa, tieto hengähdystauoista, ajan kuluminen, päivä kerrallaan ajatus ja paremmat päivät, asioiden edistyksen huomaaminen pitkässä juoksussa, tilanteen paraneminen ja palveluissa eteneminen (taulukko 2.).

” No ehkä just se, kun tietää että se lapsuus...ei ja lopu...ei jatku ikuisesti tai siis sillai, että on kuitenkin olemassa mahdollisuuksia, että lapsi voi tuetusti asua omillaan ja sitä voi niinku...toki oon suhtaunut niin, että olen

hänen apuna, mutta sillai, että ei tarvii olla ihan 24/7 siinä kiinni loputtomasti ja tota ja kyllä se tietysti, että hän käyttäytyy ihan fiksusti kodin ulkopuolella, niin se tuntuu aina hyvältä...tai sillä lailla jos samanlainen käytös olisi joka paikassa...silloin mä olisin kyllä varmaan epätoivoinen, mutta tuota kun se on kuitenkin rajatumpaa ja sitten se, että kun tietää, että niitä hengähdystaukoja on, niin se on ihan tärkeitä.”

” Varmaan niinku ajan kuluminen. Et se, että tietää että lapsi itsenäistyy jossain vaiheessa ja muuttaa pois kotoa ja... Se, että päivä kerrallaan mennään ja on kuitenkin niitä hyviä päiviä tai parempia päiviä ja...se tuo sitä toivoa.”

” No ehkä se, että kun ne alko vähentyä vähitellen...ne...Että se semmonen sanallinen oli jotenkin helpommin kestettävissä. Rasittavaa, mutta helpommin kestettävissä. Sitä jotenkin pysty ehkä helpommin niin, ku vaan ohittaa. Vaikka sitten välillä tuli sellanen fiilis, että en mä voi antaa mun oman lapsen puhua mulle tällä tavalla. Siinä oo mitään kunnioitusta eikä mitään semmosta niin ku...arvostusta sitä kohtaan mitä mä teen. Mutta että...Se, se varmaan.”

” Se on se yks (viittaa ryhmälomitukseen) ...ja sitten hyvä parisuhde se on... et paljon jutellaan ja kannatellaan toinen toistamme, että se on niinku...se on sellanen iso ja perheen kesken muutenkin sellanen, että on hyvä jutteluyhteys. Ja sitten tämän väkivaltalapsen kanskin on niitä hyviä hetkiä...nekin auttaa sitten.”

” Juu varmaan just se, et on voinut...niinku tietysti, kun lapsi satuttaa-hankkeen työskentely...meil on perhetyöstä ollu, nyt me ollaan teamsilla tavattu, että on voinut sitten heidän kanssa puhua, niin sillai...ei nyt ihan loputtomasti voi vuodattaa kuitenkaan jollekin kavereillekaan. Jonkun aikaa joo, mutta sitten se on kuitenkin vastavuoroista se keskustelu ja pitääkin olla niin niin, siten se että on niiku ollu myös sitä ammattiapua ja tosiaan sitten niitä hengähdystaukoja siinä arjes, että lapset aina jos on joku leiri jossain, seurakunnan leiri tai joku, niin kyllä me ne tuupataan ne sinne, että halusivat tai eivät, ne tulevat sieltä kyllä aina ihan tyytyväisinä pois, että ei me nyt niitä pakotettaisi sinne jos ne ei tykkäisi, mutta siis se että pidetään kiinni siitä, että on niitä aikuistenkin aikaa sitten, mutta se, ettei niiden leirien avulla, niitä on niin harvassa, tää homma pysyis kassas...kyllä se tarvii ne omaishoidonvapaat ja sitten vielä ne lisävuoro-kaudet on tosi, tosi tärkeitä. Se on ihan kiva huomata, kun lapsi lähtee, sitä on kyllä kauhee ikävä ja silti on samaan aikaan tosi helpottunut, kun on kotona hiljaista ja rauhallista ja sitten on ihan kiva taas, kun se tulee kotiin.”

” Se et yrittää keskittyä niihin hyviin asioihin siinä lapsessa, ja huomata sitä, koska hän on myös siis tosi ihana ja semmonen niinku niitä on paljon hyviä ominaisuuksia ja puolia hänessä...ehkä jotenkin yrittää pitää ne

mielessä ja jotenki kiinnittää niihin huomioo vielä ekstra paljon...ja tota ne varmaan.”

Taulukko 2. Vanhempien toivo virittäneet tekijät ja selviytymään auttaneet tekijät.

Toivoa virittävät tekijät	Selviytymään auttaneet tekijät
Tieto lapsuuden loppumisesta	Ajan kuluminen
Tieto nuoren itsenäistymisestä	Lapsen ja nuoren kasvaminen
Lapsen fiksu käyttäytyminen ulkomaailmassa	
Tieto hengähdystauoista	
Ajan kuluminen	
Päivä kerrallaan ajatus	
Paremmat päivät	
Asioiden edistyksen huomaaminen pitkässä juoksussa	
Tilanteen paraneminen	
Palveluissa eteneminen	

7.4.3 Miten ammattilaiset voivat edistää voimavaroja?

Kysyttäessä ammattilaisten keinoja edistää vanhempien voimavaroja, kertoi yksi haastateltava koskettavasti tilanteesta kuntoutuksessa, jossa ei ollut saanut apua lapsen ollessa aggressiivinen. Ammattilaisten toimimattomuus tilanteessa kertoi vanhemman mielestä viestiä, että väkivalta on sallittua. Avoimuutta ja turvallista paikkaa puhua hankalista asioista pidettiin tärkeänä, kuten myös uskallusta ottaa asioita esille. Kohdatuksi ja kuulluksi tulemisen kokemus myötätuntoisessa ja tuomitsemattomassa, vähätteleättömässä ympäristössä sekä auttamisen yrittämisen näkyminen nousivat esiin. Muita mainittuja keinoja olivat tarjota konkreettista apua, huomioida miltä vanhemmasta tuntuu, auttaa vanhempaa, tarjota hengähdyksiä, tukea voimaantumista, avun sujuvuus, myötätunto, ymmärrys ja neuvot. (kuvio 11.)

” Varmaan sellanen juttelu eniten ja sellanen...että se asia otetaan niinku oikeasti puheeksi, eikä sillai ohiteta...että tässä hankkeessa, oli siinä juttellessa oli puhetta, että monesti kommentoidaan, että se vain kuuluu tähän kehitysvammaan tai muuta että...että ei se saisi olla niin. Että, kyselään vanhemmilta, että miten te jaksatte? Ja yleisestikin että se on mun mielestä tärkeää. Sellasia ihmisiä ollu...niinku ammattilaisia, jotka on jotenkin vähätelly sitä ongelmaa, et sitten se on tuntunut pahalta. Mut ei muuten...muuten ei oo...et on sitten sellasia aivan ihania, jotka on yrittänyt keksiä keinoja, ettiny sitä apua, se on ollu tosi hyvä.”

” Onneks meillä on nyt ollu tää työskentely tuossa hankkeessa, et tuntuu, että on tavallaan jotain missä voi näistä asioista puhua ja ettei oo ihan tyhjän päällä vaan...ja mä oon sitä miettinyt jossain kohtaa...mä mietin mikä olisi oikeasti sellainen palvelu mikä auttais meitä niin...niin en oo keksinyt oikein siis, kun me ei tavallaan kaivata mitään lastenhoitoapua tällä hetkellä. Et ehkä joo se perheneuvola ja sieltä menisi tutkimukset eteenpäin ja sitten mahdollisesti sais diagnoosii ja lääkitystä jos se diagnoosi sieltä tulee, niin se varmaan tässä kohtaa edistäis eniten asioita, mutta niin...kyl silleen aika pitkälle pääsee, että kohdataan ja antaa sen kokemuksen, että tulee kuulluksi...ettei putoo minnekkään väliin...se jotenkin ois silleen suht sujuvaa se avun saaminen.”

” Mä voisin aatella, että silloin että me oltiin ensinnäkin perheterapiassa joka kesti...se oli varmaan vuoden ja siinä aina mentiin niin ku aina hetkeks aika... se oli varmaan neljän päivän kuntoutus. Koko porukalla marssittiin sinne. Siellä kun tuli niitä väkivalta tilanteita...niin kukaan ei tullu auttamaan. Ja silloin mä tunsin, että miks nää ei niin, ku tuu...että niitä on nyt kolme ihmistä nyt tossa ja tää mäiskii mua. Niin minkä takia kukaan näistä ei niin, ku uskalla ottaa siihen kiinni. Että ainoossa paikas missä siihen uskallettiin ottaa niin ku joku kiinni niin ku se yritti löydä lääkäriissä mua tuolilla. Oltiin siis ihan psykiatrian vastaa...sinne osastolle menossa ja oli joku kriisi palaveri niin se yritti lyödä mua tuolilla niin silloin nappas lääkäri ja en tiedä oliks se psykiatri...kukanhan siellä oli toisena...varmaan sairaanhoitaja. Niin ne nappas sen kiinni. Tyynen rauhallisesti istuttivat sen keskelleen, ettei se päässyt tekeen sitä. Koska jotenkin siitä tuli itelle sellanen vaikutelma, että tää on sallittua. Että, mua saada lyödä. Että, noi ei puutu siihen, että mua lyödään. Ja että yrittikö he katsoa, että tavallaan miten mä selvitän sen tilanteen mutta mä olisin halunnut tietää sen etukäteen. Et mä en olis edes odottanut sitä apua sitten. Tai ihmetellyt miksei sitä tule.”

” Että ehkä tilanteissa sellanen konkreettinen apu. Ja sit just se, että...että tota...no en tiedä...se on vähän jotenkin vaikee, mutta ehkä tavallaan että siitä pitäis puhua avoimemmin ja uskaltaa ottaa sitä esille ja myöskin sitä että miltä se tuntuu itestä. Koska yleensä se katsotaan aina siitä lapsen näkökulmasta. Ja sitten yritetään sinne sitä. Mutta vanhempaa auttamalla, koska se tarvii ne voimavarat ja keinot, niin se saattais se tilanne lauet nopeemmin. Kun että siihen jää ihan sillä tavalla, että mitä mä nyt teen. Että, mitä tämmösessä tilanteessa kuuluu tehdä.

Mitä mä voin tehdä. Mikä pahentaa. Mikä auttais. Ettei se olis ihan kokonaan kantapään kautta opettelua, vaikka näissä on nyt aina, että jokainen on yksilö. Niin se mikä auttaa tälle lapselle ei välttämättä auta tolle lapselle. Mutta että olis edes joku pankki mistä kokeilla asioita.”

Kuvio 11. Keinoja, joilla ammattilaiset voivat edistää vanhempien voimavaroja.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Aihe on tärkeä ja aivan liian vaiettu edelleen. Perheväkivallasta puhuttaessa esille on nostettu yhteiskunnassamme vanhempien lapsiinsa sekä nuoriinsa kohdistama väkivalta sekä parisuhdeväkivalta. Hyvin vähän on tietoa tai tutkimusta perheistä, joissa lapsi tai nuori käyttäytyy väkivaltaisesti omia perheenjäseniään kohtaan. Jotta näitä perheitä voidaan tulevaisuudessa auttaa yhä paremmin, tarvitaan tietoa sekä ymmärrystä enemmän. Tiedon kautta ymmärryskin voi kasvaa lisää näitä perheitä kohtaan. Häpeästä ja syyllisyydestä tulee päästä eroon ja tilanteesta tulee saada keskustella ammattilaisten kanssa täysin avoimesti. Ilman, että perheet kokevat tulevansa leimatuksi. Aihe on vaikea

ja rankka, mutta siitä on mahdollisuus puhua, kun ammattilaiset ovat tietoisia sen tuomista eri tunteista.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata miten vanhemmat ovat kokeneet erityistä tukea tarvitsevien lastensa tai nuortensa aggressiivisuuden, millaisia kielteisiä tunteita vanhemmat kokivat ja miten nämä tunteet vaikuttivat heidän voimavaroihinsa. Tavoitteena oli tuottaa tietoa ja lisätä ammattilaisten ymmärrystä aiheesta, jotta he voisivat kohdata entistä ymmärtäväisemmin vanhemmat sekä tarjota perheille yksilöllistä tukea heti hoitosuhteen alkaessa. Tutkimuskysymykset olivat: Miten vanhemmat kokevat lapsen aggressiivisuuden? Millaisia kielteisiä tunteita lapsen aggressiivisuus herättää? Miten vanhemmat kokevat kielteisten tunteiden vaikuttavan heidän voimavaroihinsa?

8.1.1 Vanhempien kokemukset lapsen aggressiivisuudesta

Tutkimuksessa ilmeni vanhempien kokeman väkivallan muotojen olleen moninaista sanallisesta uhkailusta aina fyysiseen aggressiivisuuteen asti. Kaikki haastateltavat kertoivat sanallisesta uhkailusta, lyömisestä ja potkimisesta kuten Hännisen (2019) tutkimuksessa. Hännisen (2019) mukaan vanhemmat kokivat väkivallan hyvin raskaana ja surullisena, henkinen kipua fyysisen kivun lisäksi. Henkinen kipua ja toivottomuus koettiin fyysistä kipua pahempina. Väkivalta oli ahdistavaa ja loukkaavaa. (Hänninen, 2019, s. 42.)

Opinnäytetyön teemahaastattelussa keskityttiin pelkästään vanhempien kokeisiin kielteisiin tunteisiin, mitä vahvisti aikaisemman tutkimuksen tulos. Aggressiivisen käytöksen syiksi korostuivat rajaamistilanteet, tilanteet, jossa lapsi on kuormittunut, mutta väkivaltainen käytös oli alkanut myös ennalta-arvaamattomasta syystä. Salosen (2018) tutkimuksessa väkivaltaa todettiin esiintyvän kotona, koulussa ja julkisilla paikoilla (Salonen, 2018). Tämän opinnäytetyön tutkimuksessa vanhempien kertomuksissa korostui lapsen aggressiivisuuden ilmeneminen kotona.

8.1.2 Lapsen aggressiivisuuden herättämät kielteiset tunteet

Haastateltavat kuvasivat aggressiivisuuden herättämiä kielteisiä tunteita ja tuntemuksia moninaisesti. Osaltaan vastauksiin saattoi vaikuttaa tapahtumista kulunut aika, mutta kaikkiaan 22 eri tunnetta mainittiin. Vastauksissa eniten korostuivat yleisen määritelmän mukaan perustunteisiin kuuluvat pelko, suru, viha (Nummenmaa 2010, s. 33). Pelko oli yleistä pelkoa tilanteesta ja siitä mihin se voi johtaa, mutta myös pelkoa perheenjäsenen puolesta tai oman itsehillinnän riittämisestä. Salosen (2018) mukaan pelko liittyi enemmän vanhemmuuden kyseenalaistamiseen ja muiden ihmisten reaktioihin, syyllistämiseen kuin itse tilanteisiin (Salonen, 2018, s. 101).

Vastauksissa esiintyneet avuttomuus, ahdistus, alistuminen sekä huoli ovat myös pelkoon liittyviä tunteita. Vanhemman voi olla helpompi olla vihainen kuin näyttää haavoittuvuuttaan pelon kautta. (Jääskinen, 2020.) Tämän ymmärtäminen ja muistaminen kohdatessa aggressiivisesti käyttäytyvien lasten vanhempia on ammattilaiselle tärkeä lähtökohta tukiessa vanhempien voimavaroja ja tavoitellessa avointa yhteistyötä. Nummenmaan mukaan häpeäntunne perustuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sen merkitys opitaan vuorovaikutuksessa tarkkailemalla muita (Nummenmaa, 2010, s. 36). Salosen (2018) tutkimuksessa vanhempien kokema häpeä oli häpeää lapsen väkivaltaisesta käytöksestä ja omasta kyvyttömyydestä vaikuttaa siihen (Salonen, 2018, s. 101). Samansuuntaisesti vanhempien vastauksissa häpeä liittyi omaan epäonnistumisen tunteeseen ja tunteeseen omasta osaamattomuudesta. Joku koki häpeää perheen ympäristölle tai naapureille aiheuttamasta häiriöstä.

8.1.3 Kielteisten tunteiden vaikutus voimavaroihin

Vanhemmat kokivat kielteisten tunteiden vaikutukset moninaisina ja voimavaroja vievinä. Opinnäytetyön tulokset vahvistivat aikaisempien tutkimusten tuloksia. Äidit kokevat muun muassa emotionaalista stressiä, kun oma lapsi on aggressiivinen heitä kohtaan (Noller & Salisbury, 2019). Vanhemmat kuvasivat tilannetta muun muassa isoa psyykkistä työtä vaativana ja mielen myllerryk-

senä sekä luottamuksen katoamisena ja sitä kautta epäluottamuksena ja pessimisminä lapseen. Tutkimuksissa on esiin noussut myös se, kuinka vanhemmillä selviytymistä vaikeuttavat kielteiset tunteet ja ajatukset, stressi, kielteiset vanhemmuuden kokemukset sekä puhumisen vaikeus (Salonen, 2018).

Vanhemmat nimesivät epätoivon aiheuttajiksi muun muassa: puolison kuormittuminen, epätietoisuus tilanteen jatkosta, yksin pärjääminen, palvelujärjestelmä, tilanteen loputtomuus, hädässä turhautuminen, tilanteiden ennakoimattomuus, vaikutus muihin lapsiin, ristiriita luetun tiedon ja oman kokemuksen välillä. Vanhemmat eivät nimenneet epätoivon aiheuttajaksi asiasta puhumattomuutta, mutta kysyttäessä miten ammattilaiset voivat lisätä voimavaroja he nimesivät turvallisen puhumisen, oikean puheeksi ottamisen ja juttelun. Hänisen (2019) opinnäytetyössä tuli ilmi vanhempien kertomana, että työntekijöiden on vaikea ottaa väkivaltaa puheeksi. Hän totesi, että on kohtuutonta vanhemmille joutua kohtaamaan työntekijöitä, jotka eivät usko heitä tai vähätelivät ongelmia. (Hänninen, 2019.)

Niskasen (2021) empiiriset tulokset kertoivat vanhempien kokevan tukitoimet riittämättöminä ja niiden olevan jäljessä (Niskanen, 2021, s. 34). Tämä vahvistui myös tämän opinnäytetyön vanhempien kertomuksissa. Osa vanhemmista vastasi voimavaroja lisääväksi sen, ettei heitä tuomita tai vähätellä. On huomionarvoista, että haastateltavat nimesivät toivoa virittäviksi tekijöiksi ajan kulumista, lapsen kasvamista ja itsenäistymistä, tekijöitä, jolloin aggressiivisuus muuttuu muotoaan tai vähenee luonnostaan. Vain yksi mainitsi palveluissa etenemisen tuovan toivoa.

8.2 Opinnäytetyön eettisyys

Tutkimuksen tekeminen eli tässä tapauksessa opinnäytetyön tekeminen kietoutuu monella tavalla tutkimusetiikkaan eli hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen. Se kulkee mukana koko tutkimusprosessin aikana. Eli ideointivaiheesta tutkimustulosten kautta tiedottamiseen. Jos halutaan tarkentaa termejä, niin tutkimusetiikalla tarkoitetaan yleisesti sovittuja sääntöjä suhteessa

tutkimuskohteeseen, rahoittajiin, toimeksiantajiin sekä suureen yleisöön. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä taas tarkoitetaan sitä, että tutkijat noudattavat eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja tutkimusmenetelmiä. Tiedonhankinnassa tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkija keskittyy tiedonhankintansa oman alan tieteellisen kirjallisuuden tuntemukseen, muihin asianmukaisiin tietolähteisiin, havaintoihin sekä oman tutkimuksensa analysointiin. (Vilka, 2021, s. 41–42.) Opinnäytetyön tutkimuslupa haettiin Kehitysvammaisten palvelusäätiöltä (LIITE 7).

Tutkimusmenetelmillä tässä tarkoitetaan aineistonkeruu-, analyysi- ja arviointimenetelmiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen lähestymistapa (laadullinen tai määrällinen tutkimus) perustellaan, valittu aineistonkeruutapa perustellaan sekä sen käyttö johdetaan menetelmän kriteereistä ja valitun aineistokeruun tuotoksena syntyneiden aineistojen analyysimenetelmät ja niiden valinta perustellaan. (Kananen, 2017, s. 189.)

Kun puhutaan aineiston eettisyydestä, sillä tarkoitetaan koko aineiston elinkaarta. Eli tähän sisältyy aineiston kokoaminen, käsittely, säilytys sekä hävittäminen. Kun on kyse opinnäytetyöstä, tärkeää on näiden lisäksi myös lähdekritiikki. Lähdekritiikki koskee siis kaikkia aineistoja, jotka otetaan opinnäytetyöhön mukaan. Aineiston eettisyyteen sisältyy hyvät tieteelliset käytännöt. Yksi hyvä tieteellinen käytäntö on se, että tutkimus- tai kehittämiskohteen ihmisiä informoidaan aineiston kokoamisesta sekä sen tarkoituksesta. (Vilka, 2021, s. 115.) Tähän liittyen myös tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaan tutkimuksen kohdistuessa ihmisiin, yleisiin periaatteisiin kuuluu tutkittavien henkilöiden ihmisarvon sekä itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Eli tutkimukseen tai kehittämiseen osallistuminen on aina vapaaehtoista. (Tenk, 2019, s. 7–8.) Joten, tulee saada tutkittavien tai kehittämiseen osallistuvien henkilöiden suostumus osallistumiseen sekä suostumus käyttää heidän antamiaan tietojaan opinnäytetyössä. Jokaisella on itsemääräämisoikeuden mukaan oikeus kieltäytyä osallistumasta tai oikeus vetäytyä tutkimuksesta kesken prosessin. (Vilka, 2021, s. 115.)

Haastateltavat osallistuivat tähän tutkimukseen vapaaehtoisesti. He tiesivät, että haastattelu oli mahdollista keskeyttää heidän toimestaan milloin tahansa niin halutessaan. Opinnäytetyössä huomioitiin aiheen arkaluontoisuus kunnioittamalla osallistujien itsemääräämisoikeutta ja anonyymiyttä. Osallistujille annettiin riittävästi tietoa kirjallisella tiedotteella (LIITE 5) tutkimuksesta, tutkimuksen tarkoituksesta ja tekijöistä hyvissä ajoin ennen heidän päätöksen tekoaan osallistumisesta. Tiedotteessa korostettiin, ettei tutkimus, siihen osallistuminen tai pois jääminen vaikuta mitenkään heidän saamaansa hoitoon. Eettistä ennakoarviointia ei katsottu tarpeelliseksi, sillä tutkittavana eivät olleet lapset vaan heidän vanhempansa. Eettisen ennakoarvioinnin tarpeellisuutta pohdittiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen mukaan. (Tenk, 2019, s. 16.)

Aina kun opinnäytetyössä tutkittavina on ihmisiä, on syytä pohtia, onko henkilötietojen käsittely tutkimusongelman ratkaisun kannalta tarpeellista. Opinnäytetyöntekijälle muodostuu henkilötietorekisteri, jos hän käsittelee henkilötietoja. Tässä tapauksessa opinnäytetyöntekijän on suunniteltava etukäteen henkilötietojen kerääminen, säilyttäminen, käsittely, mahdollinen luovuttaminen, poistaminen ja tuhoaminen sekä kuvattava nämä selosteeseen. (Tenk, 2019, s. 11–13.) Koska opinnäytetyöntekijät eivät voineet taata varmaksi, etteikö saisivat haastateltavien vanhempien henkilötietoja itselleen, tehtiin tietosuojaseloste kaiken varalta. Työntekijät täyttivät tietosuojaselosteen ennen, kuin vanhempien haastattelut aloitettiin ja tuo tietosuojaseloste annettiin kaikille vanhemmille.

Kun lapsi satuttaa – kehittämishankkeen projektipäällikkö, suunnittelija sekä perhetyöntekijä valitsivat sopivat perheet tutkimukseen ja kertoivat tarkemmin perheille kyseisen tutkimuksen sisällöstä. Kehittämishankkeen suunnittelija lähetti perheille opinnäytetyön tekijöiden lähettämät kutsut (LIITE 4), haastatteluun ja tätä kautta tuli valituksi ne perheet, jotka halusivat osallistua tutkimukseen. Kun sopivia perheitä lähestyttiin opinnäytetyön tekijöiden taholta, heille lähetettiin tarkempaa tietoa (LIITE 5), haastatteluun liittyen, jolloin perheet sai-

vat viimeistään tietoa opinnäytetyön tarkoituksesta ja sen toteuttamisesta. Tämän lisäksi heille lähetettiin luettavaksi suostumuslomake, joka heidän tuli luettuaan vahvistaa allekirjoituksellaan suostumuksena haastatteluun (LIITE 6).

Tutkimuksen aineiston kokoaminen, käsittely, säilytys sekä hävittäminen suunniteltiin etukäteen hyvin tarkasti. Haastatteluiden alussa haastateltaville kerrottiin aina, miten kerätty aineisto kootaan sekä miten se hävitetään tutkimuksen päätyttyä. Heitä muistutettiin myös siitä, että haastattelu aineistoja ei tule ketkään muut käsittelemään kuin opinnäytetyön tekijät. Haastateltavia muistutettiin aina sähköpostiviestien yhteydessä sekä haastatteluiden alkessa kysymään aiheeseen liittyen mitä tahansa mitä heille tulee mieleen. Tutkimuksen haastattelut tallennettiin Teams-tallenteelle ja myöhemmin haastattelu kuunneltiin ja litteroitiin puhtaaksi sähköisesti. Tämän jälkeen haastattelu-nauhoitukset hävitettiin. Kun opinnäytetyö saatiin valmiiksi, myös litteroinnit, jotka olivat sähköisesti kirjoitettu, hävitettiin. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2015.)

Teemahaastattelulla kerätty aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Käytetyt lähteet ja viitteet merkitään asianmukaisesti kunnioittaen alkuperäisten tekstien tekijöitä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2015, s. 174.)

8.3 Tutkimuksen luotettavuus

Opinnäytetyön tekijät tiedostivat kvalitatiivisen tutkimuksen yhteydessä usein puhuttavan sulkeistamisen merkityksen. He pyrkivät etenemään tutkimusprosessissa niin, etteivät mahdolliset ennako-odotukset ohjaa tutkimusta. Luotettavuutta arvioitiin uskottavuuden, siirrettävyyden, riippuvuuden ja vahvistettavuuden kriteerien kautta. Uskottavuus edellyttää tulosten selkeää kuvausta niin, että lukija ymmärtää, miten analyysi on tehty, mitkä ovat tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset. Yleensä kategorioiden tai käsitteiden sisältöjä kuvataan alakategorioiden avulla, niiden muodostaminen vaatii tutkijalta kiinnittymistä empiiriseen aineistoon ja kiinnittymistä käsitteelliseen ajatteluun. Lisäksi uskottavuus

kuvaa myös sitä, miten hyvin tutkijan muodostamat luokitukset tai kategoriat kattavat aineiston. Aineiston ja tulosten suhteen kuvaus on tärkeä luotettavuuskysymys, edellyttää sitä, että tutkija kuvaa analyysinsä mahdollisimman tarkasti. Tässä työssä kuvattiin mahdollisimman tarkasti eri käsitteitä, niiden ala- ja yläkategorioita. Työtä tehdessä pyrittiin käyttämään mahdollisimman monipuolisesti taulukointeja, joissa analyysin etenemistä kuvataan alkuperäistekstistä alkaen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013, s.197–198, 202.)

Siirrettävyys viittaa siihen, missä määrin tulokset voisivat olla siirrettävissä johonkin muuhun kontekstiin, eli tutkimusympäristöön. Tämän varmistamiseksi edellytetään aina huolellista tutkimuskontekstin kuvausta, osallistujien valinnan ja taustojen selvittämistä sekä aineiston keruun ja analyysin seikkapepäistä kuvausta. Tässä opinnäytetyössä pyrittiin kuvaamaan laajasti ja tarkasti osallistujien valintaa sekä kehittämishanketta, jonka kautta kolme haastateltavista valittiin. Työssä pyrittiin kuvaamaan tarkasti aineiston keruun sekä analyysin kuvausta. Työssä pyrittiin koko ajan perustelemaan tehtyjä valintoja ja niiden tärkeyttä työn tavoitteiden kannalta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013, s. 198.)

Tämän työn raportissa esitetään suoria lainauksia haastatteluteksteistä. Näin pyrittiin varmistamaan tutkimuksen luotettavuus sekä antamaan lukijalle mahdollisuus pohtia aineiston keruun polkua. Suorilla lainauksilla pyrittiin tässä työssä myös samaan mahdollisimman paljon tutkittavien omaa ääntä kuuluviin, koska tutkittava aihe liittyi heidän omiin kokemuksiinsa. Tähän liittyen tutkijan on varmistettava etiikan näkökulmasta, ettei tutkimukseen osallistuja ole tunnistettavissa suorista lainauksista. Tämä varmistettiin niin, että tarkistettiin ettei suorissa lainauksissa esiinny kenelläkään haastateltavista esimerkiksi murreilmauksia. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013, s. 198.) Työssä kuvataan selkeästi tutkimuskonteksti, prosessi ja tulokset.

Raportoinnissa noudatettiin rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa sekä tutkimuksen ja tulosten arvioinnissa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013, s. 174). Johdonmukaisuus-

desta ja tarkasta raportoinnista huolimatta ei voida käyttää tutkimuksen toistettavuutta tämän laadullisen tutkimuksen ainutlaatuisuuden takia (Vilkkä 2021, s. 197). Valmis työ tulee toimeksiantajan käyttöön ja se esitellään kehittämishankkeen kautta, sillä tavoin kuin kehittämishankkeen työntekijät sekä opinnäytetyöntekijät näkevät parhaimmaksi.

Opinnäytetyöntekijöiden mielestä voidaan pitää työn tarkoituksen toteutuneen. Tutkimuskysymykset muotoutuivat lopulta tarkoituksenmukaisiksi ja teema-haastattelurungon lisäkysymykset auttoivat haastateltavia kertomaan aiheesta syvemmin.

8.4 Oman osaamisen kehittymisen arviointi

Olemme pyrkineet kuvailemaan tekemämme tutkimuksen selkeästi ja tiiviisti huomioiden opinnäytetyölle asetetut tavoitteet. Tavoitteenamme on ollut tehdä laadukas ja luotettava opinnäytetyö toimeksiantajalle, ammattilaisille ja saada vanhempien ääntä kuuluville. Tutkimuksen eettisiä näkökulmia, luotettavuutta olemme käsitelleet luvuissa 8.2 ja 8.3.

Aihealuetta tutkiessa havaitsimme heti alkuvaiheessa, että hyvin vähän on tietoa vanhemmista, jotka kokevat lastensa tai nuortensa taholta väkivaltaa. Tutkimuksen ollessa opinnäyte se on kaiken kaikkiaan melko suppea, joten vanhempien kokemukset, kielteiset tunteet, niiden vaikutus voimavaroihin lapsen aggressiivisuudessa tarjoaisivat runsaasti mahdollisia jatkotutkimusideoita. Tutkimuksen edetessä jouduimme monessa kohtaa rajaamaan aihetta ja luottamaan teorian riittävyteen. Halusimme pääpainon olevan vanhempien kokemuksissa ja kerronnassa, minkä toivomme innostavan tulevia opiskelijoita jatkamaan aihepiirin tutkimista.

Opinnäytetyöprosessi oli innostava, opettavainen ja kriittistä ajattelua kehittävä. Elämän tuomat vastoinkäymiset vaikuttivat aikataulun venymiseen, mutta tavoite pysyi kirkkaana mielissämme koko prosessin ajan. Aikataulutuksessa emme myöskään osanneet varautua siihen, kuinka vaikeaa oli löytää

yhteistä aikaa haastatteluille kaikkien töiden ja/tai opiskelujen ja elämisten keskeltä. Teoreettisen taustatiedon etsiminen ja rajaaminen olivat vaikeita osuuksia. Tutkimustietoa lapsen aggressiivisuudesta löytyy enemmän, mutta tultaessa vanhempien kokemuksiin tilanteissa löysimme suoraan kohdistuvaa tietoa vähemmän. Varmasti tietoa olisi löytynyt laajemmin muilla kuin suomen kielellä, mutta tässä tuli taas vastaan opinnäytetyöhön käytettävä aika. Tunteista ja tunteiden käsittelystä on olemassa paljon yleisesti käyttöönotettua tietoa, jonka alkuperä on epäselvä sekä englanninkielistä lähdekirjallisuutta. Uskomme valitsemiemme lähteiden olevan laadukkaita ja sellaisia, joita työsämme sairaanhoitajana voisimme myös käyttää.

Ehdottomasti paras osa opinnäytetyötä olivat itse teemahaastattelut. Eläytymisenasteemme oli korkea ja se vei energiaa. Vanhempien kohtaaminen ja heidän kokemustensa kuuleminen oli koskettavaa, eikä haastatteluja olisi lopulta halunnut lopettaa. Se, että haastateltavien määrä oli lopulta neljä, aiheutti pohdintaa tämän aineiston riittävydestä. Vaikka vanhempien kokemukset olivat omakohtaisia ja ainutlaatuisia, niin niistä löytyi samankaltaisuuksia, joten olimme lopulta tyytyväisiä neljään haastatteluun. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analyysi oli mielenkiintoinen, mutta yllättävän haastava. Aikaisemmin kerroimme haastattelujen olevan parasta tutkimuksesta, niin myös haastatteluiden litterointi tuntui sujuvan. Päänvaivaa aiheutti teemoittelu, kohdentaa tutkimuskysymyksiä ja haastattelun vastauksia loogisiksi kokonaisuuksiksi. Jatkuva tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteen muistuttelu auttoivat palauttamaan harhailevat ajatukset takaisin oikeaan suuntaan.

Tämän tutkimuksen onnistumista ovat edesauttaneet toimeksiantaja, ohjaava opettaja, opponentit sekä yhteistyötahot ja ammattikorkeakoulumme. Haluamme kiittää kaikkia tuesta ja yhteistyöstä. Suurin kiitos kuuluu haastatteluun osallistuneille vanhemmille heidän kertoessaan avoimesti ja rikkaasti vaikeista kokemuksistaan.

Ensimmäisen opinnäytetyön tekeminen on opettanut tekijöille tutkimustyön vaativuudesta ja teknisen toteutuksen haastavuudesta. Pehdyimme opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointiin näyttöön perustuen.

Opimme huolellisesta suunnittelusta ja aikataulutuksesta huolimatta elämän saattavan tuovan ennakoimattomasti yllätyksiä prosessiin. Kaikkeen ei voi varautua, mutta tärkeää on asenne, kuinka kohtaa näitä tilanteita lannistumatta liian pitkäksi aikaa. Tutkimusaiheen mielenkiintoisuus ja tärkeäksi kokeminen auttavat säilyttämään innon ja niin kävi tässäkin opinnäytetyössä. Saimme työkaluja ja tavoitteita omaan työskentelyymme sairaanhoitajina kohdatessa aggressiivisesti käyttäytyvien lasten vanhempia. Haluamme, että vanhemmat voisivat jatkossa muistaa enemmän kohtaamansa ammattilaiset miettiessään toivoa virittäviä asioita kuin mitä tämän tutkimuksen tuloksissa näkyi.

8.5 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksessa saatiin tietoa neljän vanhemman kokemista kielteisistä tunteista mitä he kokivat erityistä tukea tarvitsevien lastensa ja nuortensa aggressiivisuuden takia. Lisäksi saatiin tietoa, miten nämä kielteiset tunteet vaikuttivat vanhempien voimavaroihin. Tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia voivat hyödyntää, Kun lapsi satuttaa – kehittämishanke, auttaessaan ja kehittäessään perheitä auttavaa työtä. Tuloksia voivat hyödyntää myös muut sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset työssään ja työn kehittämisessä. Myös erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten vanhemmat voivat hyödyntää tutkimuksessa saatuja tuloksia hankkiessaan tietoa kyseisestä aiheesta. Opinnäytetyöntekijät kokivat saaneensa myös itse syvempää tietoa aiheesta tätä tutkimusta tehdessään. Ymmärryskyky näitä perheitä kohtaan on vielä syvempi mitä ennen tätä työtä.

Haastatteluissa nousi esille, että vanhemmat kokevat jäävänsä monissakin tilanteissa yksin lasten ja nuorten kanssa. Vanhemmat toivoivat konkreettista apua ammattilaisilta ja puuttumista heidän kohtaamaansa väkivaltaan. He toivoivat suoraa puhetta ja asioiden esille ottoa. Vanhemmat toivoivat saavansa apua myös itselleen, sen lisäksi että lapsi tai nuori saa apua. Haastatteluissa tuotiin myös esille se, että jo perheneuvolasta lähtien olisi hyvä lähteä tutkimaan lapsen haasteita ja mahdollisuutta saada diagnoosi ja siinä tapauksessa

myös lääkitys. Vanhemmat toivoivat ammattilaisten kohtaavan heidät myötätuntoisesti ja tuomitsematta.

Tietoa voisi hankkia lisää lastenneuvoloissa tehtävästä työstä näiden perheiden kohdalla, kehittää siellä tehtävää työtä sekä ammattilaisten tietoa ja osaamista. Tätä kautta apua pystyttäisiin tarjoamaan hyvissä ajoin näille perheille sekä heidän lapsilleen. Se voisi mahdollistaa keskittämään resurssit ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen. Opinnäytetyön jatkotutkimushaasteiksi nousivat lisäksi tutkimukset perheitä kohtaavien ammattilaisten tunteista näissä tilanteissa ja sitä, kuinka näiden tunnettaustojen yhdistäminen avaisi hedelmällisimmän pohjan hoitotyölle. Sitä millainen on hoitajien empatiakyky ja tulisiko sen harjoittamista huomioida jo sairaanhoitajan koulutuksessa.

LÄHTEET

Berking, M. & Wupperman, P. (2012). Emotion regulation and mental health: Recent finding, current challenges, and future directions. *Current Opinion in Psychiatry*.

Cacciatore, R. (2009). *Kapinakirja. Aggressiokasvattajan käsikirja – koululaisesta aikuiseksi*. Toimittanut Vuokko, H. & Lehtikangas, M. Väestöliitto. Vammalan Kirjapaino Oy.

Duodecim, Käypä hoitosuositus. (2018). *Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret)*. Haettu 13.12.2022 osoitteesta [Käytöshäiriöt \(lapset ja nuoret\) \(kaypahoito.fi\)](https://kaypahoito.fi)

Finto. (2021). *Suomalainen asiansasto- ja ontologiapalvelu*. Haettu 18.12.2022 osoitteesta [Finto: YSO: tunteet](https://finto.fi)

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2018). *Tutki ja kirjoita*. (22., uudistettu painos). Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. (15., uudistettu painos). Tammi.

Hänninen, T. (2019). *Kun lapsi satuttaa. Minkälaista apua erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat kaipaavat, kun lapsi on väkivaltainen*. [YAMK-opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019120123789>

Jääskinen, A.M. (2020). *Opi perustunteista: Häpeä on yksi peitellyimmistä tunteistamme*. Haettu 13.12.2022 osoitteesta [Opi perustunteista: Häpeä on yksi peitellyimmistä tunteistamme - Tunne ja Taida Oy](https://www.tunneja.taida.fi)

Jääskinen, A.M. (2020). *Opi perustunteista: Pelko suojelee elämää ja ohjaa turvaan*. Haettu 13.12.2022 osoitteesta [Opi perustunteista: Pelko suojelee elämää ja ohjaa turvaan - Tunne ja Taida Oy](https://www.tunneja.taida.fi)

Jääskinen, A.M. (2020). *Opi perustunteista: Suru kutsuu pysähtymään äärelleen*. Haettu 13.12.2022 osoitteesta [Opi perustunteista: Suru kutsuu pysähtymään äärelleen - Tunne ja Taida Oy](https://www.tunneja.taida.fi)

Jääskinen, A.M. (2020). *Opi perustunteista: Viha antaa pontta ja voimia*. Haettu 13.12.2022 osoitteesta [Opi perustunteista: Viha antaa pontta ja voimia - Tunne ja Taida Oy](https://www.tunneja.taida.fi)

Kananen, J. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kananen, J. (2017). Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. (2013). Tutkimus hoitotieteessä. (3., uudistettu painos). Sanoma Pro Oy.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. (2015). Tutkimus hoitotieteessä. Sanoma Pro Oy.

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö. KVPS. (2021). Kun lapsi satuttaa -hanke. Haettu 01.08.2022 osoitteesta [Kun lapsi satuttaa | Kvps](#)

Kokkonen, M. (2017). Ihastuttavat, vihasuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. (3., uudistettu painos). PS-kustannus.

Korhonen, L. (2021). Lapsen aggressiivisuus ja väkivaltaisuus: Pulassa lapsen kanssa. Haettu 06.12.2022 osoitteesta [Lapsen aggressiivisuus ja väkivaltaisuus - Terveyskirjasto](#)

Kubler-Ross, E. & Kessler, D. (2005). On grief and grieving: Finding the meaning of grief through the five stages of loss. [On Grief and Grieving: Finding the Meaning of Grief Through the Five Stages ... - Elisabeth Kübler-Ross, David Kessler - Google-kirjat](#)

Lastenmielenterveystalo.fi. (2021). Käyttäytymisen häiriöt. Lapsen väkivaltaisen ja/tai uhkaava käytös. Haettu 31.12.2021 osoitteesta [Lapsen uhmaisuus- ja käytöshäiriöt | Mielenterveystalo.fi](#)

Mieli ry. (2021). Haettu 01.08.2022 osoitteesta [Perheitä on monenlaisia | MIELI Suomen Mielenterveys ry](#)

Myllyviita, K. (2016). Tunne tunteesi. Kustannus Oy Duodecim.

Niskanen, J. (2021). Vanhempien kokemus kehitysvammaisen lapsensa väkivaltaisuudesta. [YAMK-opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021092017906>

Noller, D. & Salisbury, H. (2019). Child-to-parent violence A phenomenological study of mothers' experiences. JAAPA: Journal of the American Academy of Physician Assistants (Lippincott Williams & Wilkins). Dec2019; 32(12): 25–25. (2 p). Cinahl. [10.1097/01.JAA.0000603084.39054.a0](#)

Nummenmaa, L. (2010). Tunteiden psykologia. Tammi.

Nurmi, P. (2013). Lapsen ja nuoren viha. PS-kustannus.

Roberton, T., Daffern, M. & Bucks, R. S. (2014). Maladaptive emotion regulation and aggression in adult offenders. Psychology, Crime & Law.

Robson, C. (1995). Real world research. A resource for social scientists and practitioner-researchers. Blackwell.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. (2010). Monisäikeinen perhetyö. WSOYpro.

Salonen, M. (2018). Erytislasten vanhempiinsa kohdistama väkivalta ja siitä selviytyminen vanhempiensa kokemana. [Pro gradu, Lapin yliopisto]. Google Scholar. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201806201249>

Soisalo, R. (2012). Särkyvä mieli – lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Suomen psykologinen instituuttiyhdistys Ry. [Särkyvä Mieli kirja.pdf \(peda.net\)](#)

Terveyskylä. (2021). Kielteiset tunteet. [Kielteiset tunteet | Palliatiivinen talo | Terveyskylä.fi \(terveyskyla.fi\)](#)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. (uudistettu painos). Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Haettu 27.11.2022 osoitteesta [Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa \(tenk.fi\)](#)

Vellas, M., Rautiainen, H. & Vilppola, V. (7.9.2021a). Teams-videoneuvottelu kehityshankkeen projektipäällikkö Markku Vellaksen, suunnittelija Hanna Rautiaisen sekä perhetyöntekijä Vesa Vilppolan kanssa.

Vellas, M., Rautiainen, H. & Vilppola, V. (8.10.2021b). Sähköposti viestittely kehityshankkeen projektipäällikkö Markku Vellaksen, suunnittelija Hanna Rautiaisen sekä perhetyöntekijä Vesa Vilppolan kanssa.

Vilka, H. (2021). Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. PS-Kustannus.

Vilka, H. (2021). Tutki ja kehitä. (5., päivitetty painos). Ps-Kustannus.

Vilppola, V. (2020). Liian vaikea puheenaihe. Haettu 27.11.2022 osoitteesta [Liian vaikea puheenaihe? | Kvps](#)

Virolainen, I. & Virolainen, H. (2020). Vapaudu tukahdetuista tunteista. Viisas Elämä Oy.

Zawadzki, M. J. (2015). Rumination is independently associated with poor psychological health: Comparing emotion regulation strategies. Psychology & Health.

LIITE 1

Tietokanta	Hakusanat ja hakutyyppi	tulokset	hyväksytyt
Finna	Tarkennettu haku: "(Kaikki osumat:laps* OR nuor*aggress* AND Kaikki osumat:vanhem* OR perh* AND Kaikki osumat:jaksa* OR voimavar*)" Aikaväli: 2015–2021	57	2
Medic	vanhem* perh* AND voimavar* jaksami* AND väkivalta* lap* nuor*	13	0
Theseus	(vanhem*OR perhe*) AND (voimavar* OR jaksami*) AND (väkivalta* OR aggress*) AND (lap* OR nuor*)	219	1
Cinahl	parent AND resources Limiters - Full Text; dissertations Peer Reviewed	19	0
	parent* AND aggre* AND negative emotion* Limiters – Full text; academic journals	39	0
	child* AND aggres* AND parent* AND emotio* Limiters – Full text; academic journals Abstract Available	298	1
Google Scholar	lapsen aggressiivisuus vanhemmat jaksaminen	1790	2

LIITE 2

Tekijä(t) vuosi maa	Tutkimuksen tarkoitus	Kohderyhmä	Käytetyt mittarit / aineiston keruu	Keskeiset tulokset
1 Hänninen, 2019, Suomi	Tietoa millaista tukea vanhemmat tarvitsevat ja sitä kautta tietoa pal- velujärjestelmän kehitystarpeista.	Erityislapset ja heidän van- hempansa	Haastattelu	Vanhemmat kai- pasivat vertaistu- kea ja ryhmäta- paamisia ja mo- niammatillista tu- kea. Lyhytaikai- nen asuminen ko- din ulkopuolella ja ajan antaminen muille sisaruksille korostui tärkeänä.
2 Niskanen, 2021, Suomi	Vanhempien ko- kemuksien kuvaus lapsen väkivaltai- suudessa	Väkivaltaisen lapsen van- hemmat	Puolistrukturoitu kysely	Väkivallalla oli vaikutuksia van- hempien fyysiseen ja henkiseen hy- vinvointiin. Kei- not käsitellä väki- valtaa olivat vä- häiset.
3 Salonen, 2018, Suomi	Erityistä tukea tar- vitsevien lasten vanhempiin koh- distuva väkivalta vanhempien koke- mana	Erityistä tukea tarvitsevat lap- set ja heidän vanhempansa	Teemahaastattelu vanhemmalta	Väkivalta toistu- vaa ja moninaista. Vaikutti fyysisesti ja henkisesti van- hempien hyvin- vointia vaaran- taen.
4 Noller & Sallis- bury, 2019, Yh- dysvallat	Lapsi-vanhempi väkivalta äitien kokemana	CPV-perheen äidit	Fenomenologinen tutkimus, haastat- telu	Äidit kokivat emotionaalista stressiä. Koke- muksissa jyrkkiä eroja. Terveys- huollon palvelun-

				tarjoajien empa- tiakyvyyssä puut- teita.
--	--	--	--	---

Teemahaastattelun runko

1. Millaista aggressiivisuutta olette kokeneet lapseltanne tai nuoreltanne?
 - Missä tilanteissa aggressiivisuutta on ilmennyt?
 - Keneen kohdistui?

2. Millaisia kielteisiä tunteita lapsen aggressiivisuus on herättänyt?
 - Mitä tunteita teillä heräsi?
 - Kuinka voimakkaita tunteet olivat?
 - Miten koitte heränneet tunteet, mitä vaikutusta niillä oli?
 - Miten hyväksyttäviltä heränneet tunteet tuntuivat?

3. Miten koitte kielteisten tunteiden vaikuttavan voimavaroihinne?
 - Millä keinoin olette pärjänneet?
 - Mikä on auttanut selviytymään?
 - Mikä on aiheuttanut epätoivoa?
 - Mikä on virittänyt toivoa?

4. Miten ammattilaiset voivat edistää teidän voimavarojanne?

Kun lapsi satuttaa – kielteisten tunteiden vaikutus perheen voimavaroihin vanhempien kokemana

Haastattelukutsu

Olemme sairaanhoitajaopiskelijoita Satakunnan ammattikorkeakoulusta ja etsimme vanhempia haastateltaviksi opinnäytetyöhömme, jonka toimeksiantajana on ”Kun lapsi satuttaa” – kehittämishanke. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja kuvata vanhempien kokemia kielteisiä tunteita lapsen tai nuoren aggressiivisuuden alkaessa. Lisäksi tavoitteena on kehittää tiedon avulla palvelujärjestelmää ja ammattilaisten ymmärrystä aiheesta, jotta he voivat kohdata entistä ymmärtäväisemmin vanhemmat sekä tarjota perheille yksilöllistä tukea heti hoitosuhteen alkaessa.

Haastattelut ajoittuvat alkuvuoteen 2022 erikseen sovittuna ajankohtana. Toteutus voi tapahtua Teamsin etäyhteyden välityksellä, puhelimitse, Kehitysvammaisten Palvelusäätiön tiloissa (Pinninkatu 51, Tampere) tai perheen kotona. Haastattelun arvioitu kesto on 30–60 minuuttia.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimus, siihen osallistuminen tai pois jääminen ei vaikuta mitenkään lapsen ja perheen saamaan hoitoon. Haastatteluaineistoja käsitellään luottamuksellisesti, eikä tutkimusraporteista ole mahdollista tunnistaa osallistujia. Mikäli sinulla heräsi kysyttävää, vastaamme mielellämme. Haastatteluun osallistujat saavat tarkemman informaation tutkimuksesta ja sen toteutuksesta ennen haastattelua.

Kiittäen mielenkiinnosta!

Sairaanhoitajaopiskelijat

Minna Miettinen

minna.miettinen@student.samk.fi

Sonia Torvinen

sonia.m.torvinen@student.samk.fi

SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU

SAATEKIRJE HAASTATTELUUN OSALLISTUVILLE

Opiskelemme Satakunnan ammattikorkeakoulussa Rauman kampuksella sairaanhoitajiksi. Tutkintoon sisältyy opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyönämme teemme tutkimuksen, jonka tarkoituksena on selvittää, millaisia kielteisiä tunteita teille vanhemmille nousee lapsenne tai nuorene käyttäytyessä väkivaltaisesti ja miten nuo kielteiset tunteet vaikuttavat teidän voimavaroihinne. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla ammattilaiset voivat kohdata entistä ymmärtäväisemmin teidät vanhemmat sekä tarjota perheille yksilöllistä tukea heti hoitosuhteen alkaessa.

Pyydämme teitä ystävällisesti ottamaan osaa opinnäytetyöhömmä ja osallistumaan haastatteluun. Osallistuminen on vapaaehtoista, mutta jokaisen osallistuminen on tärkeää! Haastatteluaineisto käsitellään luottamuksellisesti ja henkilöllisyytenne ei ilmene valmiissa opinnäytetyössä, eikä teitä voida siitä tunnistaa. Kerättyä aineistoa käytetään vain kyseiseen opinnäytetyöhön ja aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Haastattelut suoritetaan helmi-huhtikuussa 2022 joko Teamsin etäyhteyden välityksellä, puhelimitse, Kehitysvammaisten Palvelusäätiön tiloissa (Pinninkatu 51, Tampere) tai perheen kotona. Olisimme kiitollisia osallistumisestanne haastateltavaksi. Osallistumalla opinnäytetyöhön osallistutte ”Kun lapsi satuttaa” – kehittämishankkeeseen. Mikäli teillä on kysyttävää liittyen tähän opinnäytetyöhön, olkaa hyvät ja ottakaa meihin yhteyttä. Vastaamme kysymyksiinne mielellämme.

Ystävällisin terveisin

Sonia Torvinen

sonia.m.torvinen@student.samk.fi

Minna Miettinen

minna.miettinen@student.samk.fi

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Osallistun Sonia Torvisen ja Minna Miettisen opinnäytetyön haastattelututkimukseen ”Kun lapsi satuttaa – kielteisten tunteiden vaikutus perheen voimavaroihin vanhempien kokemana”. Opinnäytetyö selvittää, millaisia kielteisiä tunteita vanhemmille nousee lapsen tai nuoren käyttäytyessä väkivaltaisesti ja miten nuo kielteiset tunteet vaikuttavat vanhempien voimavaroihin. Haastattelu tapahtuu henkilökohtaisena haastatteluna ja haastattelu nauhoitetaan. Opinnäytetyö julkaistaan opinnäytetöiden Theseus-tietokannassa.

Minulle on selvitetty yllä mainitun opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minikäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijoiden ja ”Kun lapsi satuttaa – kehittämishankkeen henkilökunnan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelussa antamani tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi sekä tietojani käsitellään vain Suomessa, eikä niitä siirretä ulkomaille.

Suostun siihen, että minua haastatellaan, haastattelu nauhoitetaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseiseen tutkimukseen. Voin halutessani keskeyttää haastatteluun osallistumisen. Minulla on oikeus tarkastaa tai oikaista antamani tiedot, voin myös ilmoittaa, että en halua tietojani käsiteltävän ja tehdä valituksen henkilötietojeni käsittelystä.

Päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Minna Miettinen

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

XXXXXX

XXXXXX

Sonia Torvinen

XXXXXX

XXXXXX

Markku Vellas, Projektipäällikkö

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö sr

Pinninkatu 5 1

331 OO Tampere

Opiskelemme sairaanhoitajiksi Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan Rauman yksikössä. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia kielteisiä tunteita vanhemmille nousee lapsen tai nuoren käyttäytyessä väkivaltaisesti ja miten ne vaikuttavat vanhempien voimavaroihin. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa aiheesta, jotta ammattilaiset voivat kohdata entistä ymmärtäväisemmin vanhemmat sekä tarjota perheille yksilöllistä tukea heti hoitosuhteen alkaessa.

Pyydämme lupaa tutkimuksen suorittamiseen Kehitysvammaisten Palvelusäätiössä. Aineisto kerätään teemahaastatteluilla tutkimukseen osallistuvilta vanhemmilta kevään 2022 aikana.

Opinnäytetyön ohjaaja on hyvinvointi- ja terveys —osaamisalueen Lehtori Elina Lahinen (puh. XXX).

Liitteenä on opinnäytetyön suunnitelma.

Tampereella 23.2.2022

Minna Miettinen
Sairaanhoitajaopiskelija

Sonia Torvinen
Sairaanhoitajaopiskelija

Lupa myönnetään / lupaa ei myön-
netä

✓ Markku Vellaa, Projektipäällikö